

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Lapsen etu sosiaalipoliittisessa ohjauksessa

Sisällönanalyysi sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksesta

Sosiaalityö
Pro gradu -tutkielma
Piia Suolehto
30.4.2026
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Lapsen etu sosiaalipoliittisessa ohjauksessa

Tekijä: Piia Suolehto

Koulutusohjelma / oppiaine: Sosiaalityö

Ohjaaja: Yliopiston lehtori Tarja Orjasniemi

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 64 sivua

Vuosi: Kevät 2026

Tiivistelmä:

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten lapsen etu määrittyy sosiaalipoliittisessa ohjauksessa ja millaisia merkityksiä siihen liitetään hallinnollisissa asiakirjoissa. Tutkimuksen tavoitteena on analysoida lapsen edun rakentumista sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa sekä rinnakkaisaineistona tarkastellussa hallituksen esitysluonnoksessa sosiaalihuoltolain muuttamisesta.

Tutkimus on laadullinen, ja aineisto koostuu kahdesta sosiaalipoliittisesta asiakirjasta: sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksesta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2026) sekä hallituksen esitysluonnoksesta (HE lausuntoversio 17.04.2026). Aineisto analysoidaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksen tieteenfilosofisena lähtökohtana toimii kriittinen realismi.

Tulosten mukaan lapsen etu ei näyttäydy aineistoissa eksplisiittisesti määriteltynä käsitteenä, vaan rakentuu pääasiassa implisiittisesti erilaisten teemojen kautta. Lapsen edun keskeisiksi ulottuvuuksiksi jäsentyvät institutionaalinen, prosessuaalinen ja arvioiva ulottuvuus, jotka kytkeytyvät palvelujärjestelmän toimivuuteen, saatavuuteen ja arviointikäytäntöihin.

Vertaileva tarkastelu osoittaa, että lapsen etu rakentuu molemmissa aineistoissa johdonmukaisesti järjestelmälähtöisesti, vaikka niiden painotukset eroavat toisistaan. Palvelu-uudistusehdotuksessa korostuu palvelujärjestelmän toimivuus, kun taas hallituksen esitysluonnoksessa lapsen etu ankkuroidaan vahvemmin oikeudelliseen viitekehykseen. Tästä huolimatta lapsen etu näyttää molemmissa aineistoissa pääasiassa ulkopuolelta määriteltynä periaatteena.

Tutkimuksen keskeinen johtopäätös on, että lapsen etu rakentuu hallinnollisessa aineistossa institutionaalisenä ja järjestelmälähtöisenä käsitteenä, jossa lapsen osallisuus ja subjektiivinen kokemus jäävät vähäiselle huomiolle. Tämä tuottaa jännitteen lapsen oikeuksiin perustuvan teoreettisen viitekehyksen ja hallinnollisen käytännön välille. Tutkimus syventää ymmärrystä lapsen edun käsitteestä sosiaalipoliittisessa ohjauksessa ja tuo esiin tarpeen tarkastella sitä kriittisesti myös hallinnollisten käytäntöjen näkökulmasta.

Avainsanat: lapsen etu, sosiaalihuolto, sosiaalipoliittikka, hallinnollinen ohjaus

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lapsen etu sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan kontekstissa	4
2.1	Lapsen etu lastenoikeuksien viitekehyksessä	4
2.2	Lapsen etu tulkinnallisena ja moniulotteisena käsitteenä	7
2.3	Lapsen osallisuus ja toimijuus lapsen edun osana	9
2.4	Lapsen etu hallinnollisena ja sosiaalipoliittisena käsitteenä	13
2.5	Lapsen etu sosiaalityön institutionaalisissa käytännöissä	16
2.6	Kriittinen näkökulma lapsen edun käsitteeseen	20
3	Tutkimuksen toteutus ja menetelmät	25
3.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	25
3.2	Aineisto	26
3.3	Teoriaohjaava sisällönanalyysi	27
3.4	Luotettavuus ja eettisyys	34
4	Lapsen edun rakentuminen hallinnollisissa asiakirjoissa	37
4.1	Lapsen edun eksplisiittinen ja implisiittinen rakentuminen	37
4.2	Lapsen edun ulottuvuudet	40
4.3	Lapsen edun järjestelmälähtöinen luonne	42
4.4	Lapsen edun rakentuminen rinnakkaisaineistossa, vertaileva tarkastelu	45
5	Johtopäätökset ja pohdinta	49
6	Lähteet	61

1 Johdanto

Lapsen etu on yksi keskeisimmistä periaatteista lapsia koskevassa päätöksenteossa ja samalla yksi sen tulkinnanvaraisimmista käsitteistä. Se toimii oikeudellisena, eettisenä ja sosiaalipoliittisena lähtökohtana kaikessa lasta koskevassa toiminnassa, mutta sen sisältö ei palaudu yksiselitteiseen tai pysyvään määritelmään. Lapsen edun periaate velvoittaa asettamaan lapsen hyvinvoinnin ja oikeudet ensisijaiseksi harkintaperusteeksi, mutta samalla se jättää avoimeksi kysymyksen siitä, mitä lapsen etu kulloinkin tarkoittaa ja miten sitä tulisi käytännössä arvioida.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi harkintaperusteeksi kaikissa lasta koskevissa toimissa (Convention on the Rights of the Child 1989, art. 3). Myös suomalaisessa lainsäädännössä lapsen etu on keskeinen sosiaalihuoltoa ja lastensuojelua ohjaava periaate (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §). Näin ollen lapsen etu muodostaa normatiivisesti vahvan viitekehyksen, jonka avulla arvioidaan lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oikeuksien toteutumista.

Samalla lapsen etu on käsitteenä avoin ja kontekstisidonnainen. YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut, että lapsen etu on samanaikaisesti aineellinen oikeus, oikeudellinen tulkintaperiaate ja menettelysääntö (Committee on the Rights of the Child 2013, 3–4). Tämä tarkoittaa, ettei lapsen etu ole pelkästään tavoite, vaan myös väline, jonka avulla päätöksentekoa ohjataan ja arvioidaan. Tutkimuskirjallisuudessa lapsen etua on tarkasteltu moniulotteisena käsitteenä, joka rakentuu suhteessa lapsen yksilölliseen tilanteeseen, sosiaalisiin suhteisiin ja institutionaalisiin reunaehtoihin (Archard & Skivenes 2009; Eekelaar 1994). Näin ollen lapsen etu ei ole staattinen normi, vaan dynaaminen ja tulkinnallinen käsite, jonka merkitys muotoutuu käytännöissä ja konteksteissa.

Lisäksi on korostettu, että lapsen etu ei ole pelkästään yksilötason arvioinnin väline, vaan se kytkeytyy laajempiin yhteiskunnallisiin ja hallinnollisiin ohjausmekanismeihin. Timo Harrikari (2008, 25–28) tarkastelee lapsen etua hallinnan näkökulmasta ja osoittaa, että käsite toimii keskeisenä välineenä, jonka kautta määritellään lapsiin kohdistuvia riskejä, vastuita ja interventioita. Tällöin lapsen etu ei ainoastaan kuvaa lapsen hyvinvointia, vaan myös jäsentää sitä, millaisin keinoin ja millä perustein yhteiskunnallinen puuttuminen

oikeutetaan. Tämä näkökulma laajentaa lapsen edun tarkastelua yksittäisistä päätöksistä kohti sosiaalipoliittista ohjausta ja hallinnollisia käytäntöjä.

Lapsen etu ei näin ollen rajoitu yksittäisiin päätöksiä ohjaavaksi periaatteeksi, vaan se toimii myös keskeisenä käsitteenä sosiaalipoliittisessa ohjauksessa. Hallinnollisissa asiakirjoissa, kuten lainsäädännössä, ohjelmissa ja kehittämissuunnitelmissa, lapsen etu toimii periaatteena, jonka avulla perustellaan palvelujärjestelmän tavoitteita, rakenteita ja uudistuksia. Tällaisessa kontekstissa lapsen etu saa laajemman merkityksen, joka kytkeytyy palvelujen järjestämiseen, resurssien kohdentamiseen ja hallinnolliseen päätöksentekoon. Samalla se voi irrota yksittäisen lapsen tilanteesta ja näyttäytyä yleisluonteisena, järjestelmätason tavoitteena.

Tämä siirtymä yksilöllisestä arvioinnista kohti hallinnollista ja sosiaalipoliittista tasoa tekee lapsen edusta erityisen kiinnostavan tutkimuskohteen. Vaikka lapsen etua on tarkasteltu runsaasti oikeudellisena periaatteena ja sosiaalityön käytännöissä, vähemmälle huomiolle on jäänyt se, miten lapsen etu rakentuu sosiaalipoliittisissa ohjausasiakirjoissa. Tällaisissa asiakirjoissa lapsen etu ei välttämättä näy eksplisiittisesti määriteltynä käsitteenä, vaan se voi rakentua implisiittisesti erilaisten palvelujärjestelmää koskevien teemojen kautta. Näin tarkasteltuna lapsen etu ei ole ainoastaan normatiivinen periaate, vaan myös hallinnollinen ja institutionaalinen ilmiö, jonka merkitykset muodostuvat osana sosiaalipoliittista ohjausta.

Tutkimuksen tieteenfilosofisena lähtökohtana toimii kriittinen realismi, joka mahdollistaa ilmiöiden tarkastelun sekä havaittavien ilmaisujen, että niiden taustalla vaikuttavien rakenteiden näkökulmasta. Kriittisessä realismissa sosiaalinen todellisuus ymmärretään kerroksellisenä, havaittavien ilmiöiden taustalla vaikuttavat syvemmät mekanismit ja rakenteet, jotka eivät ole suoraan nähtävissä mutta jotka ohjaavat ilmiöiden muodostumista (Sayer 2011, 11–14). Tässä tutkimuksessa tämä tarkoittaa sitä, että lapsen etua ei tarkastella ainoastaan tekstissä esiintyvänä ilmauksina, vaan myös suhteessa niihin institutionaalisiin ja sosiaalipoliittisiin rakenteisiin, joiden puitteissa käsite saa merkityksensä. Näin analyysi pyrkii tavoittamaan sekä lapsen edun ilmenemismuodot että sen rakentumista ohjaavat taustaoletukset ja toimintalogiikat.

Tästä näkökulmasta voidaan tunnistaa keskeinen tutkimuksellinen aukko. Vaikka lapsen etua on tarkasteltu laajasti oikeudellisena periaatteena ja sosiaalityön käytännöissä, vähemmälle huomiolle on jäänyt se, miten lapsen etu rakentuu sosiaalipoliittisissa

ohjausasiakirjoissa ja millaisia merkityksiä siihen tällöin liitetään. Erityisesti on jäänyt vähälle tarkastelulle, millä tavoin lapsen etu muotoutuu hallinnollisessa tekstissä implisiittisesti sekä miten se kytkeytyy palvelujärjestelmän rakenteisiin, prosesseihin ja legitimointiin. Tämä tutkimus vastaa tähän aukkoon tarkastelemalla lapsen edun rakentumista kahdessa keskeisessä sosiaalipoliittisessa aineistossa ja tuottamalla analyttistä ymmärrystä siitä, miten lapsen etu käsitteellistyy hallinnollisessa kontekstissa.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten lapsen etu määrittyy sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa. Tutkimuksen keskeisenä aineistona toimii valtioneuvoston julkaisema sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2026), joka edustaa hallinnollista ohjausasiakirjaa ja määrittelee sosiaalihuollon kehittämisen keskeisiä suuntaviivoja. Analyysia syvennetään tarkastelemalla rinnakkaisaineistona hallituksen esitysluonnosta sosiaalihuoltolain muuttamisesta, jonka avulla voidaan arvioida, miten lapsen etu rakentuu suhteessa lainsäädännölliseen valmisteluun. Näin tutkimus ei rajoitu yksittäiseen aineistoon, vaan tarkastelee ilmiötä kahdessa toisiaan täydentävässä hallinnollisessa kontekstissa.

Tutkielma lähestyy ilmiötä laadullisena tutkimuksena, jossa aineisto analysoidaan teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, yhdistäen aineistolähtöinen tarkastelu teoreettisiin käsitteisiin. Tavoitteena on tunnistaa sekä eksplisiittisiä että implisiittisiä lapsen etuun liittyviä merkityksiä ja jäsentää niitä teoreettisiksi kokonaisuuksiksi. Analyysi kohdistuu ensisijaisesti pääaineistoon, mutta rinnakkaisaineistoa hyödynnetään tulkintojen syventämisessä ja vertailussa. Näin pyritään muodostamaan kokonaiskuva siitä, millaisena lapsen etu rakentuu sosiaalipoliittisessa ohjauksessa ja millaisia painotuksia siihen eri konteksteissa liitetään. Tutkimus etenee siten, että aluksi tarkastellaan lapsen etua käsitteenä ja sen teoreettisia lähtökohtia aiemman tutkimuksen valossa. Tämän jälkeen esitellään tutkimuksen aineisto ja menetelmälliset ratkaisut. Empiirisessä analyysissä tarkastellaan, millaisena lapsen etu rakentuu sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa sekä millaisia ulottuvuuksia ja merkityksiä siihen liitetään. Lisäksi analyysiä syvennetään vertailemalla tuloksia hallituksen esitysluonnokseen. Lopuksi esitetään tutkimuksen keskeiset johtopäätökset sekä pohditaan tulosten merkitystä suhteessa aiempaan tutkimukseen ja sosiaalipoliittiseen kontekstiin.

2 Lapsen etu sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan kontekstissa

Tässä luvussa tarkastellaan lapsen etua teoreettisena ja käsitteellisenä ilmiönä sekä sen keskeisiä ulottuvuuksia sosiaalihuollon ja sosiaalipolitiikan kontekstissa. Lapsen etu ei ole yksiselitteinen tai pysyvä käsite, vaan sen merkitys rakentuu eri tieteenalojen, oikeudellisen sääntelyn, ammatillisten käytäntöjen ja yhteiskunnallisten arvojen vuorovaikutuksessa. Tästä syystä lapsen etua on perusteltua tarkastella useasta näkökulmasta.

Luvussa edetään siten, että aluksi tarkastellaan lapsen etua lastenoikeuksien viitekehyksessä, minkä jälkeen siirrytään käsitteelliseen ja tulkinnalliseen tarkasteluun. Tämän jälkeen syvennytään lapsen osallisuuden ja toimijuuden merkitykseen sekä siihen, miten lapsen etu rakentuu sosiaalipoliittisessa ohjauksessa ja institutionaalisissa käytännöissä. Luvun lopussa tarkastellaan lapsen etua kriittisestä näkökulmasta, jossa huomio kiinnittyy erityisesti käsitteeseen liittyvään tulkintavaltaan, institutionaalsiin ehtoihin ja mahdollisiin jännitteisiin.

2.1 Lapsen etu lastenoikeuksien viitekehyksessä

Lapsen etu on yksi keskeisimmistä periaatteista kansainvälisessä ja kansallisessa lapsioikeudellisessa sääntelyssä. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi harkintaperusteeksi kaikissa lasta koskevissa toimitissa (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, 3 artikla). Periaate ulottuu siten kaikkeen lapsia koskevaan julkiseen päätöksentekoon, hallinnollisiin menettelyihin ja oikeudelliseen arviointiin. Lapsen etu ei rajoitu vain lastensuojeluun, vaan sillä on laaja merkitys kaikessa sellaisessa toiminnassa, jossa ratkaisuilla on vaikutusta lapsen asemaan, oikeuksiin ja hyvinvointiin.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on täsmentänyt lapsen edun sisältöä yleiskommentissaan nro 14. Komitean mukaan lapsen etu on samanaikaisesti aineellinen oikeus, oikeudellinen tulkintaperiaate ja menettelysääntö (Committee on the Rights of the Child 2013, 3–4). Tämä tekee lapsen edusta poikkeuksellisen vahvan oikeudellisen käsitteen. Se ei tarkoita ainoastaan sitä, että lapsen etu olisi yksi päätöksenteossa huomioon otettava näkökulma, vaan sitä, että lapsen etu on sekä

arvioinnin kohde että sen toteuttamiseen velvoittava menettelyllinen perusta. Lapsen etua ei siis voida ymmärtää pelkästään lopputuloksena, vaan siihen liittyy myös velvollisuus tehdä näkyväksi, millä tavoin lapsen etu on arvioinnissa otettu huomioon.

Lapsen etu ei kuitenkaan ole irrallinen oikeudellinen normi, vaan osa laajempaa lapsen oikeuksien kokonaisuutta. Alstonin (1994, 15–17) mukaan lapsen edun periaate voidaan ymmärtää kokoavana periaatteena, joka pyrkii sovittamaan yhteen lapsen oikeudet, hyvinvoinnin ja päätöksenteon käytännölliset vaatimukset. Tällöin lapsen etu ei korvaa muita oikeuksia, vaan toimii niiden tulkintaa ohjaavana lähtökohtana. Erityisen tärkeä yhteys on lapsen osallisuutta koskevalla oikeudella, sillä lapsen etua ei voida arvioida uskottavasti ilman lapsen näkemyksen huomioon ottamista. Tästä syystä lapsen oikeus tulla kuulluksi ja lapsen etu muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden.

Suomalaisessa lainsäädännössä lapsen etu on keskeinen periaate erityisesti sosiaalihuollossa ja lastensuojelussa. Lastensuojelulain (417/2007, 4 §) mukaan lastensuojelussa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Myös sosiaalihoitolain soveltamisessa lapsen edun näkökulma on keskeinen, vaikka sitä ei kaikissa yhteyksissä ilmaista aivan samalla tavoin. Lainsäädäntöön sisältyvä lapsen edun periaate korostaa sitä, että lapsen hyvinvoinnin, turvallisuuden, kehityksen ja läheisten ihmissuhteiden turvaaminen eivät ole vain hallinnollisia tavoitteita, vaan oikeudellisesti velvoittavia lähtökohtia.

Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa lapsen etua on tarkasteltu erityisesti lastensuojelun, huolto- ja tapaamisoikeuden sekä oikeusturvan näkökulmista. Rätty (2023) korostaa, että lapsen etu on lastensuojelulain soveltamisen keskeinen periaate, mutta samalla avoin ja tapauskohtaisesti määrittyvä käsite. Lapsen edun arviointi ei tällöin perustu ennalta annettuun yksittäiseen kriteeriin, vaan vaatii lapsen yksilöllisten olosuhteiden, kehityksen, kasvuympäristön ja ihmissuhteiden kokonaisarviointia. Samansuuntaisesti Araneva (2022) painottaa, että lapsen suojelua ja lapsen asioita koskeva päätöksenteko edellyttää lapsen tilanteen huolellista oikeudellista ja tosiasiallista arviointia. Lapsen etu ei siis ole oikeudellisessa ratkaisussa pelkkä viittaus, vaan sen tulisi näkyä perustellussa arvioinnissa siitä, mikä ratkaisu parhaiten turvaa lapsen oikeudet ja hyvinvoinnin.

Myös Toivonen (2017) tarkastelee lapsen etua oikeudellisena käsitteenä, joka kytkeytyy läheisesti lapsen oikeusturvaan ja perusoikeuksiin. Toivosen mukaan lapsen edun toteutuminen edellyttää, että lapsen oikeudet huomioidaan systemaattisesti hallinnollisessa ja oikeudellisessa päätöksenteossa. Erityisen tärkeää on, ettei lapsen etu jää pelkästään muodolliseksi viittaukseksi, vaan sen sisältö avataan ja perustellaan konkreettisesti kussakin päätöksessä. Tämä näkökulma on olennainen myös tämän tutkielman kannalta, sillä se korostaa, että lapsen etua ei tule tarkastella vain normatiivisena ihanteena, vaan myös perustelukäytäntönä, jonka kautta päätöksenteon oikeudellista ja institutionaalista laatua voidaan arvioida.

Hakalehto (2016, 22–57) on niin ikään korostanut, että lapsen oikeuksien näkökulmasta olennaista ei ole ainoastaan se, että lapsen etuun vedotaan, vaan se, että lapsen oikeudellinen asema tunnustetaan aidosti. Tällöin lapsi ei näyttäytyä vain suojelun kohteena, vaan oikeuksien haltijana, jonka asema on itsenäisesti merkityksellinen. Myös Aaltonen (2009) on osoittanut, että lapsen oikeus ja lapsioikeudellinen ajattelu edellyttävät lapsen aseman ymmärtämistä omalakisena eikä vain johdettuna vanhempien tai viranomaisten näkökulmista. Tämä korostaa sitä, että lapsen etu liittyy oikeudellisessa viitekehyksessä läheisesti lapsen subjektiuteen.

Lapsen edun oikeudellinen sisältö ei silti ole ongelmaton. Freemanin (2011, 8–10) mukaan lapsen etu on välttämätön oikeudellinen periaate juuri siksi, että se mahdollistaa joustavan arvioinnin erilaisissa tilanteissa. Samalla tämä avoimuus tekee käsitteestä tulkinnanvaraisen. Lapsen etu tarjoaa oikeudellisen kehyksen, mutta ei yksin ratkaise sitä, millainen ratkaisu kulloinkin on lapsen kannalta perusteltu. Näin ollen oikeudellinen viitekehys tarvitsee rinnalleen myös eettistä, sosiaalitieteellistä ja käytännöllistä harkintaa.

Lapsen edun suhde muihin oikeuksiin ja intresseihin tekee siitä myös punnintaa edellyttävän periaatteen. Vaikka lapsen etu on ensisijainen harkintaperuste, se ei käytännössä aina ole ainoa huomioon otettava tekijä. Lapsen oikeuksia saatetaan joutua arvioimaan suhteessa esimerkiksi vanhempien oikeuksiin, perhe-elämän suojaan, viranomaisten velvollisuuksiin tai palvelujärjestelmän reunaehtoihin. Kurki-Suonio (1999) osoittaa oikeusvertailevassa tarkastelussaan, että lapsen edun tulkinta on historiallisesti ja oikeudellisesti muuttuva. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että lapsen etu

on vahvasti oikeudellinen mutta samalla ajallisesti ja yhteiskunnallisesti muuntuva periaate.

Lapsen etua ei siksi voida ymmärtää vain suojeluun perustuvana normina. Se liittyy myös lapsen oikeuteen kehittyä, osallistua ja tulla kohdelluksi oikeuksiensa subjektina. Sormunen (2016, 308–341) on osoittanut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen tarkastelussa, että lapsen etu saa sisältöä juuri suhteessa oikeuksien kokonaisuuteen. Lapsen etu ei tällöin ole vain lapsen suojaamista koskeva periaate, vaan tapa jäsentää sitä, millaiset ratkaisut turvaavat lapsen oikeudellisen aseman kokonaisuutena.

Näin ollen lapsen etu voidaan lastenoikeuksien viitekehyksessä ymmärtää vahvasti normatiivisena, mutta samalla tulkintaa edellyttävänä periaatteena. Se ohjaa lasta koskevaa päätöksentekoa oikeudellisena velvoitteena, mutta ei määriy ilman arviointia siitä, miten lapsen oikeudet, hyvinvointi, suojelu ja osallisuus kulloinkin suhteutuvat toisiinsa. Tämä tekee lapsen edusta paitsi lastenoikeudellisen ajattelun ytimen myös käsitteen, jonka sisältöä on tarkasteltava lähemmin teoreettisena ja tulkinnallisena kysymyksenä.

2.2 Lapsen etu tulkinnallisena ja moniulotteisena käsitteenä

Lapsen etu on yksi keskeisimmistä mutta samalla vaikeimmin määriteltävistä käsitteistä lapsia koskevassa päätöksenteossa. Sen vahva asema perustuu sen normatiiviseen merkitykseen, mutta sen sisältö ei palaudu yksiselitteiseen tai pysyvään määritelmään. Lapsen etu ei ole universaalisti tunnistettavissa oleva tila, vaan se rakentuu aina suhteessa yksittäisen lapsen tilanteeseen, käytettävissä olevaan tietoon sekä niihin institutionaalisiin ja kulttuurisiin kehyksiin, joissa arviointia tehdään (Freeman 2011, 8–10).

Käsitteen avoimuus on sekä sen vahvuus että sen keskeinen haaste. Avoimuus mahdollistaa sen, että lapsen etua voidaan soveltaa erilaisissa tilanteissa ja muuttuvissa olosuhteissa. Samalla avoimuus jättää tilaa erilaisille tulkinnoille siitä, mikä lapsen kannalta on hyvä tai oikeudenmukainen ratkaisu. Freemanin (2011, 9–13) mukaan lapsen etu on välttämätön käsite juuri siksi, että päätöksenteko tarvitsee yhteisen periaatteen, mutta samalla se on ongelmallinen, koska sen sisältö ei ole yksiselitteinen. Tämä jännite

tekee lapsen edusta käsitteen, joka on samanaikaisesti käyttökelpoinen ja kiistanalainen.

Sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa lapsen etua on tarkasteltu erityisesti tilannesidonnaisena ja neuvoteltavana käsitteenä. Archard ja Skivenes (2009, 7–9) korostavat, että lapsen etu ei ole objektiivisesti annettu tila, jonka asiantuntija voisi yksiselitteisesti tunnistaa, vaan se rakentuu tulkintaprosessissa. Tässä prosessissa eri toimijat, kuten ammattilaiset, vanhemmat ja lapset, tuottavat erilaisia käsityksiä siitä, mikä lapsen kannalta on tärkeää. Lapsen etu ei siis ole vain asia, joka löydetään, vaan myös asia, joka määritellään.

Tulkinnallisuus liittyy läheisesti myös siihen, millaista tietoa lapsen tilanteesta pidetään relevanttina. Päätöksenteossa voidaan nojata esimerkiksi psykologiseen, sosiaaliseen tai juridiseen tietoon, mutta myös kokemukselliseen tietoon lapsen arjesta ja suhteista. Näiden tietolähteiden painottaminen vaikuttaa siihen, millaiseksi lapsen etu määrittyy. Tästä näkökulmasta lapsen etu ei ole vain normatiivinen käsite, vaan myös tiedollinen kysymys: se rakentuu sen perusteella, millaista tietoa lapsesta ja hänen tilanteestaan pidetään merkityksellisenä.

Eekelaarin (1994, 47–50) jäsenitys tuo esiin lapsen edun moniulotteisuuden. Lapsen etu koostuu lapsen perustarpeiden turvaamisesta, kehityksen tukemisesta sekä autonomian huomioimisesta. Tämä tarkoittaa, että lapsen etu ei rajoitu pelkästään suojelemiseen, vaan siihen sisältyy myös lapsen mahdollisuus kasvaa, kehittyä ja osallistua. Näiden ulottuvuuksien välillä voi kuitenkin esiintyä jännitteitä. Esimerkiksi lapsen turvallisuuden korostaminen voi olla ristiriidassa lapsen autonomian kanssa, mikä tekee lapsen edun arvioinnista tilanteisesti punnintaa vaativaa.

Lapsen etu yhdistää sekä objektiivisia että subjektiivisia näkökulmia. Yhtäältä lapsen etua arvioitaessa voidaan nojata yleisesti hyväksytyihin hyvinvoinnin ja turvallisuuden kriteereihin. Toisaalta lapsen etua ei voida määritellä ilman tietoa lapsen omasta kokemuksesta, näkemyksistä ja suhteista. Tämä tekee lapsen edusta käsitteen, jossa kohtaavat institutionaaliset määritelmät ja lapsen elämän kokemusmaailma. Lapsen etu ei siis ole pelkästään ulkopuolinen arvio, vaan se kytkeytyy myös siihen, miten lapsi itse kokee tilanteensa.

Käsitteen moniulotteisuus liittyy myös siihen, että lapsen etu rakentuu suhteessa käsityksiin lapsuudesta. Pösö (2016, 18–20) korostaa, että lapsuutta koskevat käsitykset

eivät ole universaaleja, vaan ne muotoutuvat yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa. Näin ollen myös lapsen etu heijastaa tiettyjä arvoja ja normeja siitä, millaista lapsuutta pidetään suotavana tai suojeltavana. Tämä tekee lapsen edusta käsitteen, joka ei ole neutraali, vaan sidoksissa yhteiskunnallisiin käsityksiin.

Lapsen edun määrittelyyn liittyy myös kysymys vallasta. Koska lapsen etu ei ole ennalta määritelty, sen sisältö rakentuu niiden toimijoiden kautta, joilla on valtaa tehdä arvioita ja päätöksiä. Hansen ja Ainsworth (2009, 431–439) ovat tuoneet esiin, että lapsen etu -ajatteluun sisältyy riski, että käsitettä käytetään itsestään selvästi hyvänä periaatteena, vaikka sen sisältö voi perustua hyvin erilaisiin tulkintoihin. Tästä näkökulmasta lapsen etu ei ole vain kuvaus lapsen tilanteesta, vaan myös valtaa käyttävä käsite.

Moniulotteisuus näkyy lisäksi siinä, että lapsen etu toimii samanaikaisesti kahdella tasolla. Toisaalta se edellyttää yksilöllistä arviointia, jossa huomioidaan lapsen konkreettinen tilanne. Toisaalta se toimii yleisenä periaatteena, joka ohjaa lainsäädäntöä ja sosiaalipoliittista päätöksentekoa. Tämä kaksitasoisuus tekee lapsen edusta käsitteen, joka yhdistää konkreettisen arvioinnin ja abstraktin normatiivisuuden.

Käytännön sosiaalityössä lapsen etu konkretisoituu tilanteissa, joissa ammattilaiset joutuvat tekemään valintoja erilaisten vaihtoehtojen välillä. Heinonen (2016, 243–260) osoittaa, että lapsen etu rakentuu päätöksenteossa, jossa yhdistyvät juridinen sääntely, ammatillinen harkinta ja eettinen vastuu. Samoin Järvinen (2020) tuo esiin, että lapsen etu voi näyttäytyä jännitteisenä käsitteenä, jonka tavoittelu merkitsee erilaisten näkökulmien yhteensovittamista.

Näin ollen lapsen etu on moniulotteinen ja tulkinnallinen käsite, joka ei palaudu yhteen pysyvään sisältöön. Sen merkitys rakentuu eri tasojen — oikeudellisen, sosiaalisen, eettisen ja kokemuksellisen — vuorovaikutuksessa. Tämä tekee lapsen edusta keskeisen mutta analyttisesti haastavan käsitteen, jonka ymmärtäminen edellyttää sen tarkastelua myös lapsen osallisuuden ja toimijuuden näkökulmasta.

2.3 Lapsen osallisuus ja toimijuus lapsen edun osana

Lapsen osallisuus on keskeinen osa lapsen edun teoreettista ja käytännöllistä jäsentämistä. YK:n lapsen oikeuksien sopimus turvaa lapselle oikeuden ilmaista näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa sekä velvoittaa ottamaan nämä

näkemykset huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, 12 artikla). Osallisuus ei siten ole pelkästään eettinen ihanne tai suositus, vaan oikeudellinen velvoite, joka kytkeytyy kiinteästi lapsen edun arviointiin.

YK:n lapsen oikeuksien komitea korostaa, että lapsen etua ei voida arvioida asianmukaisesti ilman lapsen näkemyksen huomioon ottamista (General comment No. 14, 2013, 12–13). Tämä tarkoittaa, että lapsen osallisuus ei ole lapsen edulle ulkoinen lisätekijä, vaan sen keskeinen osa. Lapsen etu ei voi rakentua pelkästään aikuisten ja asiantuntijoiden tulkintojen varaan, vaan sen tulee perustua myös lapsen omaan kokemukseen ja näkemyksiin. Näin osallisuus toimii keskeisenä mekanismina, jonka kautta lapsen etu ankkuroidaan lapsen näkökulmaan.

Lundy (2007, 929–935) on esittänyt osallisuutta jäsentävän mallin, jossa keskeisiä elementtejä ovat tila (space), ääni (voice), yleisö (audience) ja vaikutukset (influence). Malli tuo esiin, että osallisuus ei toteudu pelkästään tarjoamalla lapselle mahdollisuus tulla kuulluksi, vaan edellyttää myös sitä, että lapsen näkemykset otetaan vakavasti ja niillä on todellista merkitystä päätöksenteossa. Tämä näkökulma siirtää huomion muodollisesta kuulemisesta kohti vaikuttavaa osallistumista, jossa lapsen näkemykset voivat muuttaa päätöksenteon suuntaa.

Osallisuus kytkeytyy läheisesti lapsen toimijuuteen. Toimijuudella viitataan lapsen kykyyn ja mahdollisuuteen toimia aktiivisena osallistujana omassa elämässään ja häntä koskevissa prosesseissa. Lapsuudentutkimuksessa lapset nähdään sosiaalisina toimijoina, joilla on oma näkökulmansa ja kyky vaikuttaa ympäristöönsä (James & Prout 1997, 7–9). Tästä näkökulmasta lapsen etu ei ole jotakin, joka määritellään yksipuolisesti lapsen puolesta, vaan jotakin, joka rakentuu vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Lapsi ei ole pelkästään suojelun kohde, vaan aktiivinen toimija, jonka kokemukset ja näkemykset ovat keskeinen osa lapsen edun määrittelyä.

Osallisuuden merkitys lapsen edulle ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, vaan siihen liittyy useita jännitteitä. Yksi keskeinen jännite liittyy osallisuuden ja suojelun väliseen suhteeseen. Kaikissa tilanteissa lapsen näkemyksen huomioiminen ei johda ratkaisuun, joka olisi hänen hyvinvointinsa kannalta paras. Tällöin lapsen etua joudutaan arvioimaan punnitsemalla lapsen omaa näkemystä suhteessa hänen turvallisuuteensa ja

kehitykseensä. Freemanin (2011, 72–74) mukaan tämä jännite on keskeinen osa lapsen edun käsitteellistä problematiikkaa: lapsen etu ei tarkoita pelkästään lapsen toiveiden toteuttamista, vaan niiden arviointia suhteessa laajempaan hyvinvointiin.

Osallisuuteen liittyy myös kysymys vallasta. Vaikka lapsen oikeus osallistua päätöksentekoon on tunnustettu, käytännössä lapsen näkemyksen painoarvo määräytyy usein aikuisten tekemien tulkintojen kautta. Pösö (2012, 75–97) korostaa, että lapsen etu ja lapsen näkökulma ovat moraalisia kannanottoja, jotka rakentuvat vuorovaikutuksessa mutta eivät välttämättä tasavertaisessa asemassa. Tämä tarkoittaa, että lapsen osallisuus ei ole vain osallistumisen mahdollisuutta, vaan myös kysymys siitä, kuinka paljon lapsen näkemyksillä on todellista vaikutusvaltaa.

Tutkimus osoittaa, että osallisuuden toteutuminen on vahvasti sidoksissa institutionaalisiin rakenteisiin ja käytäntöihin. Hotari, Oranen & Pösö (2013, 149–164) tuovat esiin, että lasten osallisuus lastensuojelussa riippuu siitä, millaisia käytäntöjä ja työskentelytapoja organisaatioissa on. Jahnuainen ja Paasivirta (2022) puolestaan korostavat, että osallisuuden vahvistaminen edellyttää tietoista kehittämistyötä sekä ammattilaisten sitoutumista lapsen näkökulman huomioimiseen. Osallisuus ei siis toteudu automaattisesti oikeudellisen velvoitteen perusteella, vaan vaatii rakenteellisia ja ammatillisia edellytyksiä.

Sosiaalityön käytännöissä osallisuuteen liittyy myös konkreettisia haasteita. Kosher ja Ben-Arieh (2020, 294–303) ovat havainneet, että vaikka sosiaalityöntekijät pitävät lasten osallistumista tärkeänä, sen toteuttaminen vaihtelee merkittävästi. Toros ja Falch-Eriksen (2021, 43–59) puolestaan osoittavat, että lapsen osallistuminen voi jäädä muodolliseksi, mikäli sitä ei tueta riittävillä resursseilla ja käytännöllä. Tämä korostaa eroa muodollisen ja tosiasiallisen osallisuuden välillä: lapsi voidaan kuulla, mutta hänen näkemyksillään ei välttämättä ole vaikutusta päätökseen.

Institutionaaliset reunaehdot, kuten resurssipaineet, aikataulut ja organisatoriset käytännöt, vaikuttavat merkittävästi siihen, miten osallisuus toteutuu. Mänttari-van der Kuip (2022, 21–43) osoittaa, että sosiaalityön rakenteelliset ehdot voivat rajoittaa työntekijöiden mahdollisuuksia toimia lapsen edun ja osallisuuden mukaisesti. Tämä tuo

esiin, että lapsen osallisuus ei ole pelkästään yksittäisen työntekijän toimintaan liittyvä kysymys, vaan osa laajempaa institutionaalista kokonaisuutta.

Osallisuutta voidaan tarkastella myös lapsen ilmaisun näkökulmasta. Lapsen näkemykset eivät ilmene ainoastaan puheena, vaan myös esimerkiksi käyttäytymisen, tunteiden ja vuorovaikutuksen kautta. Tämä edellyttää ammattilaisilta herkkyyttä tunnistaa erilaisia ilmaisun muotoja ja kykyä tulkita niitä osana lapsen tilanteen arviointia. Hakalehto (2016) korostaa, että lapsen oikeus tulla kuulluksi ei tarkoita pelkästään muodollista kuulemista, vaan lapsen näkökulman ymmärtämistä hänen omista lähtökohdistaan. (Hakalehto 2016, 22–57)

Osallisuuden merkitystä voidaan tarkastella myös kriittisesti. Vaikka osallisuutta pidetään keskeisenä periaatteena, se voi jäädä retoriselle tasolle, mikäli sitä ei tueta käytännössä. Tällöin osallisuus toimii enemmän legitimoivana käsitteenä kuin todellisena vaikuttamisen välineenä. Tämä riski on erityisen merkityksellinen hallinnollisessa kontekstissa, jossa osallisuuteen voidaan viitata ilman, että sen toteutumista tarkastellaan konkreettisesti.

Näin ollen lapsen osallisuus ja toimijuus eivät ole lapsen edun ulkoisia lisätekiäjiä, vaan sen keskeisiä ulottuvuuksia. Ne määrittävät, missä määrin lapsen etu rakentuu lapsen oman näkökulman pohjalta ja missä määrin se jää ulkopuolelta määritellyksi. Samalla osallisuus tekee näkyväksi lapsen edun käsitteeseen liittyviä jännitteitä, kuten suojelun ja autonomian välistä suhdetta sekä vallan jakautumista päätöksenteossa.

Lapsen osallisuuden tarkastelu osoittaa, että lapsen etu ei toteudu pelkästään normatiivisena periaatteena, vaan edellyttää käytännön tasolla rakenteita, resursseja ja ammatillisia käytäntöjä, jotka mahdollistavat lapsen äänen esiin tulemisen. Tämä tekee osallisuudesta keskeisen näkökulman lapsen edun analysointiin myös tämän tutkielman aineistossa, jossa tarkastellaan lapsen edun rakentumista hallinnollisissa asiakirjoissa.

2.4 Lapsen etu hallinnollisena ja sosiaalipoliittisena käsitteenä

Lapsen etu ei rajoitu yksittäisiä päätöksiä ohjaavaksi oikeudelliseksi periaatteeksi, vaan se toimii myös keskeisenä käsitteenä sosiaalipoliittisessa ohjauksessa ja hallinnollisessa valmistelussa. Hallinnollisissa asiakirjoissa, kuten lainsäädännössä, ohjelmissa, suosituksissa ja kehittämissuosituksissa, lapsen etu toimii normatiivisena viitekehyksenä, jonka avulla perustellaan palvelujärjestelmän tavoitteita, rakenteita ja uudistuksia. Tällaisessa kontekstissa lapsen etu saa institutionaalisen ja kollektiivisen luonteen, joka poikkeaa yksittäisiin tapauksiin liittyvästä arvioinnista. Lapsen etu ei tällöin näyttäydy ainoastaan yksilöllisenä arviointiperusteena, vaan osana laajempaa hallinnollista ja poliittista ohjausta (Freeman 2011, 60–62).

Sosiaalipolitiikassa lapsen etu kytkeytyy laajempiin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin, kuten hyvinvoinnin edistämiseen, eriarvoisuuden vähentämiseen, palvelujen saatavuuteen ja järjestelmän toimivuuteen. Tällöin lapsen etu ei ilmene vain yksittäisen lapsen tilanteeseen sidottuna arviointikriteerinä, vaan myös periaatteena, jonka avulla ohjataan resurssien kohdentamista, palvelurakenteita ja viranomaistoiminnan järjestämistä. Tämä laajentaa lapsen edun merkitystä, mutta samalla muuttaa sen luonnetta kohti yleisempää ja abstraktimpaa tasoa. Tässä mielessä lapsen etu voidaan ymmärtää osaksi hyvinvointivaltion normatiivista ohjausjärjestelmää, jossa se toimii sekä tavoitteena että perusteluna poliittisille ratkaisuille (Harrikari 2008; Gilbert, Parton & Skivenes 2011).

Hallinnollisessa kontekstissa lapsen etu toimii usein uudistuksia legitimoivana käsitteenä. Sillä voidaan perustella esimerkiksi palvelujen integraatiota, varhaisen tuen vahvistamista, moniammatillisen yhteistyön lisäämistä tai palvelujen yhdenvertaisempaa saatavuutta. Näissä yhteyksissä lapsen etu rakentuu usein epäsuorasti järjestelmätason ratkaisujen kautta. Hallinnollinen teksti ei välttämättä määrittele lapsen etua suoraan, mutta se voi rakentaa kuvaa siitä, mitä lapsen edun ajatellaan edellyttävän: oikea-aikaisia palveluja, toimivaa yhteistyötä, riittäviä resursseja ja lapsen tilanteen kokonaisvaltaista arviointia. Tällöin lapsen etu saa merkityksensä muiden käsitteiden ja tavoitteiden välityksellä.

Tämä tekee lapsen edusta hallinnollisissa asiakirjoissa erityisen mielenkiintoisen analyysin kohteen. Archard ja Skivenes (2009, 7–9) korostavat, että lapsen etu on

luonteeltaan avoin käsite, jonka sisältö muotoutuu suhteessa kulloinkin tarkasteltaviin tavoitteisiin ja tulkintakehyksiin. Hallinnollisessa valmistelussa juuri tämä avoimuus tekee käsitteestä käyttökelpoisen: lapsen etuun voidaan vedota erilaisissa yhteyksissä ilman, että sen sisältöä määritellään tyhjentävästi. Samalla avoimuus lisää tulkinnallisuutta ja tekee näkyväksi sen, että lapsen etu ei ole itsestään selvä tai neutraali lähtökohta, vaan aina jonkinlaisen määrittelyn tulos.

Suomalaisessa oikeudellisessa ja hallinnollisessa keskustelussa on korostettu, että lapsen etu ei saisi jäädä vain yleisluonteiseksi viittaukseksi. Hakalehto (2016, 22–57) tuo esiin, että lapsen oikeuksien toteutuminen edellyttää, että lapsen etua tarkastellaan konkreettisenä oikeudellisenä velvoitteena eikä pelkkänä periaatteellisena julistuksena. Samansuuntaisesti Toivonen (2017) painottaa, että lapsen edun käyttäminen päätöksenteon perusteluna edellyttää sen sisällön avaamista. Muutoin on vaarana, että lapsen etu jää muodolliseksi viittaukseksi, joka tuottaa vaikutelman lapsilähtöisyydestä ilman, että sen käytännöllistä merkitystä voidaan arvioida.

Sosiaalipoliittisessa ohjauksessa lapsen etu kytkeytyy usein palvelujärjestelmän toimivuuteen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lapsen etu liitetään palvelujen saatavuuteen, vaikuttavuuteen, jatkuvuuteen tai eri toimijoiden välisen yhteistyön onnistumiseen. Tällöin lapsen etu rakentuu järjestelmän ominaisuuksien kautta: hyvin toimiva palvelujärjestelmä tulkitaan lapsen edun toteutumisen edellytykseksi. Tämä näkökulma on ymmärrettävä, sillä lapsen oikeuksien toteutuminen on käytännössä riippuvaista siitä, miten palvelut on organisoitu ja miten ne tavoittavat lapset ja perheet. Esimerkiksi Jahnukainen & Paasivirta (2022) osoittavat, että lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisointitavat sekä henkilöstöressurssien riittävyys vaikuttavat olennaisesti siihen, millaiset edellytykset lapsen edun mukaiselle työskentelylle on olemassa.

Hallinnollinen näkökulma tuo kuitenkin mukanaan myös jännitteitä. Kun lapsen etu kytkeytyy ensisijaisesti järjestelmän toimivuuteen, on olemassa riski, että lapsen yksilöllinen kokemus ja näkökulma jäävät toissijaisiksi. Lapsi voi tällöin näyttäytyä ennen kaikkea palvelujärjestelmän kohteena, eikä aktiivisena toimijana tai oikeuksien haltijana. Tämä on jännitteisessä suhteessa lapsen oikeuksien viitekehykseen, jossa korostetaan

lapsen osallisuutta ja oikeutta tulla kuulluksi (Committee on the Rights of the Child 2013; Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, 12 artikla).

Lisäksi hallinnollinen tarkastelutapa voi johtaa siihen, että lapsen etu ymmärretään kollektiivisena käsitteenä, joka koskee lapsia ryhmänä eikä yksittäisinä toimijoina. Tällöin päätöksenteossa painottuvat yleiset linjaukset, yhdenmukaistaminen ja keskimääräisiin tarpeisiin vastaaminen. Tällainen näkökulma voi vahvistaa palvelujen tasa-arvoa, mutta samalla se voi jättää vähemmälle huomiolle yksilölliset tilanteet, erityistarpeet ja poikkeavat elämäntilanteet. Freemanin (2011, 65–67) mukaan juuri tässä näkyy yksi lapsen edun keskeisistä jännitteistä: lapsen etu toimii yhtä aikaa yleisenä normatiivisena periaatteena ja tapauskohtaisen arvioinnin välineenä.

Hallinnollisessa ja sosiaalipoliittisessa keskustelussa lapsen etu liittyy läheisesti myös arviointiin. Lapsen tilanteen arviointi on suomalaisessa lastensuojelussa ja lapsiperhesosiaalityössä keskeinen käytäntö, jonka kautta määritellään sekä tuen tarvetta että sitä, mikä on lapsen kannalta tarkoituksenmukaista. Jaakola ja Pösö (2022, 359–375) osoittavat, että lapsen tilanteen arvioinnissa korostuvat sekä laadun että asiakasturvallisuuden kysymykset. Samoin Jaakola, Pölkki ja Vornanen (2023, 513–524) tuovat esiin, että lapsikeskeisyys ja lapsen tilanteen arvioinnin osatekijät rakentuvat ammatillisessa työssä monitasoisesti. Tämä tukee ajatusta siitä, että myös hallinnollisella tasolla lapsen etu on sidoksissa siihen, millaisia arvioinnin käytäntöjä, kriteerejä ja painotuksia järjestelmässä pidetään legitimeinä.

Sosiaalipoliittisena käsitteenä lapsen etu kiinnittyy lisäksi hyvin vahvasti moniammatillisuuteen. Lasten ja perheiden palveluissa lapsen tilanteen arviointi ja tukeminen eivät kuulu vain yhdelle ammattiryhmälle, vaan ne rakentuvat useiden toimijoiden yhteistyössä. Moniammatillisuus esitetään usein lapsen edun mukaisena toimintatapana, koska sen ajatellaan mahdollistavan kokonaisvaltaisemman ymmärryksen lapsen tilanteesta (Kekoni ym. 2019). Myös Lamponen, Aarnio & Veistilä (2024) osoittavat, että moniammatillista yhteistyötä perustellaan lapsen tilanteen arvioinnissa juuri lapsen edulla, vaikka käytännössä yhteistyöhön liittyy myös jännitteitä, rajankäyntiä ja erilaisia ammatillisia tulkintoja. Näin lapsen etu toimii paitsi normatiivisena ohjausperiaatteena myös yhteistyötä järjestävänä käsitteellisenä ankkurina.

Suomalaisessa sosiaalipolitiikassa lapsen etu on ollut vahvasti läsnä myös palvelujen kehittämistä koskevassa keskustelussa. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen lastensuojelun laatusuositus (2019) korostaa lapsen oikeuksien, osallisuuden, turvallisuuden ja laadukkaiden palvelujen merkitystä. Tällaiset asiakirjat eivät aina määrittele lapsen etua eksplisiittisesti, mutta ne luovat kuvaa siitä, millaiset rakenteet, toimintatavat ja laadun kriteerit tulkitaan lapsen etua tukeviksi. Tämä on olennaista myös tämän tutkielman kannalta, sillä hallinnollisia asiakirjoja analysoitaessa huomio ei kohdistu pelkästään siihen, esiintyykö lapsen etu tekstissä sanana, vaan myös siihen, millaisten tavoitteiden, ratkaisujen ja perustelujen kautta se rakentuu.

Näin ollen lapsen etu voidaan ymmärtää sosiaalipoliittisessa ja hallinnollisessa kontekstissa käsitteeksi, joka toimii samanaikaisesti normatiivisena periaatteena, hallinnollisena ohjausvälineenä ja poliittisena perusteluna. Sen merkitys ei ole pysyvä eikä yksiselitteinen, vaan se rakentuu suhteessa kulloinkin tarkasteltaviin tavoitteisiin, instituutioihin ja käytäntöihin. Juuri tämä tekee lapsen edusta keskeisen mutta myös analyttisesti haastavan käsitteen sosiaalihuollon kehittämisessä ja hallinnollisten asiakirjojen tarkastelussa.

2.5 Lapsen etu sosiaalityön institutionaalisissa käytännöissä

Edellä esitetty tarkastelu osoittaa, että lapsen etu on teoreettisesti moniulotteinen ja hallinnollisesti laajasti käytetty käsite. Pelkkä oikeudellinen tai käsitteellinen tarkastelu ei kuitenkaan riitä avaamaan sitä, miten lapsen etu rakentuu käytännössä. Tämän vuoksi on tarpeen tarkastella myös tutkimusta, jossa lapsen etua on lähestytty sosiaalityön institutionaalisten käytäntöjen, ammatillisen harkinnan ja organisatoristen ehtojen näkökulmasta. Tällöin huomio siirtyy siitä, mitä lapsen edun tulisi olla, siihen, millaisissa olosuhteissa ja millaisin käytännöin sitä tosiasiallisesti määritellään.

Sosiaalityön käytännöissä lapsen etu konkretisoituu erityisesti päätöksenteon perusteluissa. Heinonen (2016, 243–260) korostaa, että lapsen etu ei ole sosiaalityössä abstrakti periaate, vaan se saa sisältönsä tilanteissa, joissa työntekijät punnitsevat erilaisia vaihtoehtoja ja niiden seurauksia lapsen kannalta. Tällaisessa harkinnassa yhdistyvät juridinen sääntely, ammatillinen tieto, eettiset periaatteet ja organisatoriset reunaehdot. Myös Pösö (2012, 75–97) tuo esiin, että lapsen etu on luonteeltaan

moraalinen ja neuvoteltava käsite, jonka sisältö ei synny automaattisesti lainsäädännöstä, vaan muotoutuu arjen sosiaalityössä erilaisten näkökulmien ja tavoitteiden punninnan kautta.

Tämä tarkoittaa, että lapsen edun arviointi ei koskaan tapahdu tyhjiössä. Päätöksentekoa jäsentävät aina institutionaaliset käytännöt, asiakirjamuodot, arviointiprosessit sekä organisaation toimintalogiikka. Esimerkiksi Lamponen (2022) osoittaa kiireellistä sijoitusta koskevassa tutkimuksessaan, että päätöksenteko rakentuu paitsi lapsen tilanteen arvioinnin myös työn ajallisten ja organisatoristen ehtojen varassa. Lamponen (2023) tarkentaa, että kiireellisen sijoituksen päätöksenteko on arkinen mutta samalla erittäin vaativa työtehtävä, jossa työntekijöiden on toimittava nopeasti, usein puutteellisen tiedon varassa. Tällaisissa tilanteissa lapsen etu ei näydy valmiina normina, vaan vaatii tulkintaa epävarmuuden oloissa.

Ammatillinen harkinta onkin yksi keskeisimmistä tavoista, joilla lapsen etu käytännössä rakentuu. O'Sullivanin (2011) mukaan sosiaalityön päätöksenteossa joudutaan jatkuvasti tasapainoilemaan erilaisten tietolähteiden, riskien, epävarmuuden ja institutionaalisten odotusten välillä. Myös Sipilä (2011) korostaa, että sosiaalityön asiantuntijuuteen sisältyy tiedollinen, taidollinen ja eettinen ulottuvuus, jotka kaikki vaikuttavat siihen, miten asiakkaan tilannetta tulkitaan. Lapsen edun arviointi on tästä näkökulmasta erityinen ammatillisen asiantuntijuuden alue, jossa työntekijän tulee yhdistää normatiivinen velvoite, tilanteinen ymmärrys ja käytännön ratkaisut.

Institutionaaliset rakenteet vaikuttavat kuitenkin ratkaisevasti siihen, millaiset mahdollisuudet ammattilaisilla on toimia lapsen edun mukaisesti. Evansin (2013, 742–744) analyysi organisatorisista säännöistä osoittaa, että sosiaalityötä ohjaavat hallinnolliset rakenteet voivat sekä tukea että rajoittaa ammatillista harkintaa. Vaikka Evans tarkastelee aikuissosiaalityötä, hänen havaintonsa ovat relevantteja myös lapsia koskevassa työssä. Organisaation säännöt, priorisoinnit ja työprosessit muovaavat sitä, millaisia ratkaisuja pidetään mahdollisina ja oikeutettuina. Lastensuojelun kontekstissa tämä on erityisen merkityksellistä, sillä lapsen etu edellyttää usein yksilöllistä ja joustavaa harkintaa.

Suomalaisessa tutkimuksessa Mänttari-van der Kuip (2022, 21–43) on tuonut esiin, että lastensuojelutyöhön liittyvät rakenteelliset haasteet, kuten resurssivajeet, työkuormitus ja järjestelmätason paineet, voivat kaventaa työntekijöiden toimintamahdollisuuksia. Tämä on tärkeä havainto lapsen edun näkökulmasta: vaikka lapsen etu olisi normatiivisesti ensisijainen periaate, sen käytännöllinen toteutuminen riippuu siitä, onko työntekijöillä riittävästi aikaa, tietoa ja mahdollisuuksia arvioida lapsen tilannetta huolellisesti. Myös Jahnukainen & Paasivirta (2022) osoittavat, että henkilöstömitoitus ja palvelujen organisointi ovat keskeisiä edellytyksiä lapsen edun toteutumiselle käytännön työssä.

Institutionaalisiin käytäntöihin liittyy läheisesti myös arvioinnin yhdenmukaisuuden ja rajankäynnin kysymys. Lapsiperhesosiaalityön ja lastensuojelun väliset rajat eivät aina ole yksiselitteisiä, ja tämä vaikuttaa siihen, milloin lapsen tilanne tulkitaan sellaiseksi, että tarvitaan esimerkiksi lastensuojelun toimenpiteitä. Jaakola ym. (2024a, 93–106) kuvaavat lapsen tilanteen arviointia suomalaisessa sosiaalityössä prosessina, jossa lapsikeskeisyys, riskit, tuen tarve ja perheen olosuhteet kietoutuvat yhteen. Jaakola, Pösö ja Repo (2024b, 159–175) puolestaan osoittavat, että institutionaalinen raja lapsiperhesosiaalityön ja lastensuojelun välillä rakentuu myös ammattilaisten näkökulmista käsin. Tämä merkitsee, että lapsen etu ei ole vain abstrakti arvioinnin kohde, vaan sen määrittelyyn vaikuttaa myös se institutionaalinen paikka, jossa lapsen tilannetta tarkastellaan.

Samalla lapsen etu kytkeytyy asiakasturvallisuuteen ja työn laatuun. Jaakola ja Pösö (2022, 359–375) ovat analysoineet lapsen tilanteen arvioimista lastensuojelussa asiakasturvallisuuden ja laadun näkökulmasta ja osoittaneet, että arvioinnin perusteellisuus, dokumentointi ja ammatillinen perusteltavuus ovat keskeisiä tekijöitä lapsen edun toteutumisen kannalta. Välimäki ym. (2021, 161–187) puolestaan korostavat, että asiakasturvallisuus ei sosiaalialalla rajoitu virheiden ehkäisyyn, vaan liittyy laajemmin siihen, että palvelut toteutuvat laadukkaasti, ennakoitavasti ja asiakkaan oikeuksia kunnioittaen. Lapsen edun näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että institutionaalisten käytäntöjen laatu on olennainen osa sitä, miten lapsen etu käytännössä mahdollistuu tai estyy.

Lapsen etu rakentuu institutionaalisissa käytännöissä myös yhteistyön kautta. Lasten ja perheiden palveluissa ratkaisut syntyvät usein eri ammattiryhmien, organisaatioiden ja palvelujen rajapinnoilla. Moniammatillista yhteistyötä perustellaan lapsen tilanteen kokonaisvaltaisella ymmärtämisellä, mutta siihen liittyy myös jännitteitä, kuten tiedonkulun ongelmia, erilaisia ammatillisia näkemyksiä ja vastuunjako koskevaa epäselvyyttä (Kekoni ym. 2019). Lamponen, Aarnio & Veistilä (2024) osoittavat, että moniammatillisen yhteistyön perusteluissa lapsen etu esiintyy usein keskeisenä oikeuttavana käsitteenä, mutta samalla yhteistyön käytännöt voivat asettaa rajoja sille, miten lapsen näkökulma todella tulee huomioiduksi. Tällöin lapsen etu toimii sekä yhteistyön tavoitteena että sen legitimoivana periaatteena.

Institutionaalisesta näkökulmasta tarkasteltuna lapsen etuun liittyy myös dokumentoinnin merkitys. Hallinnollisissa käytännöissä lapsen etu ei toteudu vain vuorovaikutuksessa, vaan se rakentuu myös asiakirjoissa, arvioissa, suunnitelmissa ja päätösten perusteluissa. Eitakarinen (2019) tutkimus lapsen edusta sijaishuollon asiakassuunnitelmassa osoittaa, että lapsen etu voi asiakirjoissa rakentua sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti. Tämä havainto on tärkeä myös tämän tutkielman kannalta, koska se tukee ajatusta siitä, että lapsen etu ei välttämättä näy aineistossa vain suorina viittauksina, vaan myös tavoitteiden, palveluratkaisujen ja arviointikriteerien kautta.

Myös lapsen osallisuuden toteutuminen on institutionaalisesti ehdollistunutta. Vaikka lapsen oikeus tulla kuulluksi on vahvasti tunnustettu normatiivisella tasolla, käytännössä osallisuuden toteutuminen riippuu siitä, millaisia työmenetelmiä, aikaa ja osaamista työntekijöillä on käytettävissään. Hotari, Oranen & Pösö (2013, 149–164) osoittavat, että lapset ovat lastensuojelussa osallisia vain silloin, kun institutionaaliset käytännöt mahdollistavat heidän osallistumisensa. Samansuuntaisesti Jahnukainen & Paasivirta (2022) korostavat, että lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelussa edellyttää sekä tahtotilaa että konkreettisia rakenteellisia ratkaisuja. Näin lapsen etu ja lapsen osallisuus eivät institutionaalisissa käytännöissä ole toisistaan irrallisia kysymyksiä, vaan ne rakentuvat toistensa yhteydessä.

Kaiken kaikkiaan aiempi tutkimus osoittaa, että lapsen etu sosiaalityön institutionaalisissa käytännöissä on sekä normatiivinen että käytännöllinen ilmiö. Se ei

toteudu automaattisesti lainsäädännön tai periaatetason kirjauksien kautta, vaan sen sisältö muotoutuu ammatillisessa harkinnassa, organisatorisissa rakenteissa, arviointikäytännöissä, dokumentoinnissa ja moniammatillisessa yhteistyössä. Tämä tekee lapsen edusta myös institutionaalisesti rakentuvan käsitteen. Juuri tästä syystä sen tarkastelu hallinnollisissa asiakirjoissa on perusteltua: aineisto voi paljastaa, millaisia käytännöllisiä oletuksia, järjestelmälähtöisiä painotuksia ja lapsikäsitteitä lapsen edun taakse rakentuu.

2.6 Kriittinen näkökulma lapsen edun käsitteeseen

Lapsen edun tarkastelua voidaan syventää vielä tarkastelemalla sitä laajempänä yhteiskunnallisena ja tietoteoreettisena kysymyksenä. Lapsen etu ei ole ainoastaan yksittäisissä päätöksissä sovellettava periaate, vaan se kytkeytyy laajempiin käsityksiin todellisuudesta, tiedosta ja yhteiskunnallisista rakenteista. Tästä näkökulmasta lapsen etu voidaan ymmärtää käsitteeksi, joka toimii eräänlaisena rajapintana yksilöllisen kokemuksen ja institutionaalisten rakenteiden välillä.

Kriittisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna lapsen etu ei palaudu pelkästään havaittaviin ilmiöihin tai eksplisiittisiin määritelmiin, vaan se liittyy myös niihin rakenteisiin ja mekanismeihin, jotka ohjaavat sosiaalista todellisuutta (Sayer 2011, 11–14). Tämä tarkoittaa, että lapsen etua ei voida ymmärtää pelkästään tarkastelemalla sitä, mitä asiakirjoissa sanotaan, vaan myös analysoimalla, millaisia oletuksia, rakenteita ja toimintalogiikkoja näiden ilmausten taustalla on. Lapsen etu rakentuu tällöin sekä näkyvällä että ei-suoraan havaittavalla tasolla.

Tällainen näkökulma tekee näkyväksi sen, että lapsen etu ei ole vain normatiivinen ihanne, vaan myös osa yhteiskunnallista vallankäyttöä ja hallintaa. Se toimii käsitteenä, jonka avulla määritellään, millaiset ratkaisut, palvelut ja toimintatavat ovat hyväksyttäviä ja toivottavia. Samalla se rajaa sitä, millaisia vaihtoehtoja pidetään mahdollisina. Näin lapsen etu voidaan ymmärtää myös sosiaalipoliittisena välineenä, joka kytkeytyy laajempiin hyvinvointivaltion tavoitteisiin ja ohjausmekanismeihin.

Tämä laajempi tarkastelutapa on tärkeä myös tämän tutkielman kannalta. Koska analyysin kohteena ovat hallinnolliset asiakirjat, lapsen etu ei näy näissä ainoastaan yksittäisinä käsitteinä tai ilmauksina, vaan osana laajempaa

merkitysjärjestelmää. Kriittisen realismin näkökulma mahdollistaa sen, että analyysissa voidaan tarkastella paitsi sitä, miten lapsen etu ilmaistaan, myös sitä, millaisiin rakenteisiin, oletuksiin ja institutionaalisiin ehtoihin sen merkitys kytkeytyy.

Vaikka lapsen etua pidetään yhtenä keskeisimmistä ja samalla välttämättömmistä lapsia koskevan päätöksenteon periaatteista, siihen kohdistuu tutkimuksessa myös merkittävää kriittistä tarkastelua. Kriittinen keskustelu ei rajoitu pelkästään siihen, miten lapsen etu määritellään, vaan ulottuu myös siihen, kuka sitä määrittelee, millä perusteilla se määritellään ja millaisia valtasuhteita sen käyttöön sisältyy. Näin tarkasteltuna lapsen etu ei näyttäydy ainoastaan normatiivisena ihanteena, vaan myös sosiaalisesti, institutionaalisesti ja poliittisesti rakentuvana käsitteenä, joka edellyttää refleksiivistä tarkastelua (Freeman 2011, 70–72).

Tässä tutkimuksessa kriittistä tarkastelua voidaan syventää kriittisen realismin näkökulmasta. Kriittinen realismi tarjoaa teoreettisen viitekehyksen, jossa sosiaalista todellisuutta tarkastellaan sekä havaittavien ilmiöiden että niiden taustalla vaikuttavien rakenteiden ja mekanismien kautta. Sen keskeisenä lähtökohtana on ajatus siitä, että todellisuus on olemassa tutkijasta riippumatta, mutta sitä koskeva tieto on aina osittain tulkinnallista ja kontekstisidonnaista (Sayer 2011). Tästä näkökulmasta lapsen etu ei ole pelkästään käsitteellinen tai normatiivinen periaate, vaan se rakentuu käytännöissä, joissa erilaiset institutionaaliset rakenteet, valtasuhteet ja asiantuntijuuden muodot vaikuttavat sen sisältöön.

Kriittisen realismin näkökulmasta lapsen edun tarkastelu voidaan jäsentää kerroksellisena ilmiönä. Yhtäältä lapsen etu ilmenee konkreettisina ilmaisuina ja perusteluina esimerkiksi hallinnollisissa asiakirjoissa ja päätöksissä. Toisaalta näiden ilmaisujen taustalla vaikuttavat syvemmät rakenteet, kuten lainsäädäntö, sosiaalipoliittiset tavoitteet ja institutionaaliset käytännöt, jotka ohjaavat sitä, millaisia tulkintoja lapsen edusta pidetään mahdollisina tai hyväksyttävinä. Näin ollen lapsen edun merkitys ei palaudu yksittäisiin määritelmiin, vaan rakentuu suhteessa laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin (Sayer 2011, 11–14).

Yksi keskeisimmistä kriittisistä kysymyksistä liittyy tulkintavaltaan. Koska lapsen etu ei palaudu yksiselitteiseen tai pysyvään sisältöön, sen merkitys rakentuu käytännössä niiden toimijoiden kautta, joilla on valtaa tehdä arvioita ja päätöksiä. Tällöin lapsen etu ei ole neutraali tai objektiivinen periaate, vaan se on aina sidoksissa siihen institutionaaliseen ja ammatilliseen kehykseen, jossa sitä tulkitaan. Harrikari (2008, 99–133) tarkastelee lapsi- ja perhepolitiikkaa riskien hallinnan näkökulmasta ja osoittaa, että lapsiin kohdistuvat institutionaaliset käytännöt kytkeytyvät laajempiin poliittisiin ja hallinnollisiin tavoitteisiin. Tällöin kysymys ei ole vain lapsen suojelemisesta, vaan myös siitä, millaisia toimintatapoja, asiantuntijakäytäntöjä ja institutionaalisia ratkaisuja lapsen etuun vedoten oikeutetaan.

Tulkintavaltaan liittyy läheisesti asiantuntijavallan kysymys. Sosiaalityön, oikeudellisen päätöksenteon ja hallinnollisen valmistelun konteksteissa lapsen etua määrittävät usein aikuiset ammattilaiset, viranomaiset ja institutionaaliset toimijat. Vaikka tämä on monissa tilanteissa väistämätöntä, kriittisestä näkökulmasta se herättää kysymyksen siitä, missä määrin lapsen etu rakentuu lapsen omasta näkökulmasta ja missä määrin se heijastaa aikuiskeskeisiä, institutionaalisia tai professionaalisia oletuksia. Hansen ja Ainsworth (2009, 431–439) ovatkin tuoneet esiin, että lapsen etu -ajatteluun sisältyy riski siitä, että käsite näyttäytyy itsestään selvästi hyvänä, vaikka sen sisältö voi tosiasiallisesti perustua hyvin erilaisiin ja keskenään ristiriitaisiin tulkintoihin.

Kriittinen realismi auttaa jäsentämään myös asiantuntijavallan ja rakenteiden välistä suhdetta. Harrikari (2008) on tarkastellut lapsi- ja perhepolitiikkaa riskien hallinnan näkökulmasta ja osoittanut, että institutionaaliset käytännöt eivät ainoastaan reagoi sosiaalisiin ongelmiin, vaan myös muovaavat niitä koskevia tulkintoja. Tällöin lapsen etu rakentuu osana laajempaa hallinnan logiikkaa, jossa korostuvat riskien ennakointi, kontrolli ja ohjaus. Tämä näkökulma syventää ymmärrystä siitä, että lapsen edun määrittely ei tapahdu tyhjiössä, vaan osana institutionaalisia prosesseja, jotka ohjaavat päätöksentekoa.

Lapsen asema päätöksenteossa on tästä näkökulmasta erityisen tärkeä. Vaikka lapsen oikeuksien viitekehys korostaa lapsen osallisuutta ja oikeutta tulla kuulluksi, kriittisessä tutkimuksessa on osoitettu, että lapsen näkökulma voi jäädä toissijaiseksi suhteessa muihin tavoitteisiin. Lundyn (2007, 933–935) osallistumismalli tekee näkyväksi, että

lapsen kuuleminen ei vielä tarkoita sitä, että lapsen näkemyksillä olisi todellista vaikutusta päätöksentekoon. Samansuuntaisesti Kosher ja Ben-Arieh (2020, 294–303) ovat havainneet, että sosiaalityöntekijät voivat pitää lasten osallistumista tärkeänä periaatteena, mutta käytännön tasolla sen toteutuminen jää vaihtelevaksi. Tällöin lapsen etu voidaan määritellä lapsen puolesta ilman, että lapsen näkemyksillä on ratkaisevaa asemaa lopputuloksen kannalta.

Kriittinen tarkastelu kohdistuu myös siihen, että lapsen etu voi toimia retorisenä käsitteenä. Koska käsitteellä on vahva moraalinen ja poliittinen hyväksyttävyys, siihen vetoaminen voi oikeuttaa hyvin erilaisia ratkaisuja ilman, että käsitteen sisältöä avataan tarkemmin. Pösö (2012, 75–97) osoittaa, että lapsen etu, oikeudet ja näkökulma toimivat sosiaalityössä myös moraalisisina kannanottoina. Tämä tarkoittaa, että lapsen etu voi päätöksenteossa näyttäytyä eräänlaisena itsestään oikeuttavana viittauksena: kun ratkaisu perustellaan lapsen edulla, sen kriittinen arviointi voi vaikeutua. Pekkarinen (2011) on vastaavasti tuonut esiin, että lapsipolitiikassa lapsen etu voi jäädä yleiseksi tavoitteeksi, jonka sisältöä ei tarkemmin eritellä. Tällöin käsitteen analyyttinen tarkkuus heikkenee, vaikka sen normatiivinen vetovoima säilyy vahvana.

Retorisuuteen liittyvä läheisesti kysymys institutionaalisesta käytöstavasta. Hallinnollisissa ja sosiaalipoliittisissa asiakirjoissa lapsen etuun viittaaminen voi legitimoida uudistuksia, priorisointeja ja rakenteellisia ratkaisuja. Lapsen etu voi tällöin toimia poliittisesti tehokkaana perusteluna myös silloin, kun tarkastelun kohteena ovat ennen kaikkea palvelujärjestelmän tehokkuus, kustannukset tai hallinnollinen ohjattavuus. Freemanin (2011, 65–67) mukaan juuri tällaisissa tilanteissa lapsen edun ja hallinnollisten tavoitteiden suhde tulee näkyväksi, sillä lapsen etu ei katoa, mutta sen merkitys muovautuu osaksi institutionaalista rationaliteettia.

Kriittisen realismin näkökulmasta tällainen institutionaalinen käyttö voidaan ymmärtää osana syvempien rakenteiden toimintaa. Lapsen etu ei ainoastaan heijasta yksittäisten toimijoiden näkemyksiä, vaan se toimii myös mekanismina, jonka kautta institutionaaliset tavoitteet ja arvot konkretisoituvat käytännössä. Näin lapsen etu kytkeytyy laajempiin sosiaalipoliittisiin rationaliteetteihin, jotka ohjaavat sekä päätöksentekoa että sen perusteluja.

Kriittisessä tutkimuksessa onkin tarkasteltu lapsen edun ja suojelun välistä suhdetta. Lapsen etu ymmärretään usein suojelun perustana, mutta samalla suojelun logiikka voi syrjäyttää lapsen toimijuutta. Eekelaarin (1994, 47–50) jäsenitys lapsen perustarpeista, kehityksestä ja autonomiasta havainnollistaa, että lapsen etu ei saisi palautua pelkästään suojeluun. Käytännössä suojeluun nojaava tulkinta voi kuitenkin saada suuren painoarvon erityisesti tilanteissa, joissa lapsen turvallisuus on uhattuna. Tällöin lapsen osallisuus voi jäädä taka-alalle, vaikka lapsen oikeuksien näkökulmasta juuri suojelun ja toimijuuden tasapaino olisi keskeistä.

Myös institutionaaliset ja organisatoriset ehdot tuovat kriittiseen tarkasteluun olennaisen ulottuvuuden. Evansin (2013, 742–744) sekä Mänttari-van der Kuipin (2022, 21–43) tutkimukset osoittavat, että työntekijöiden mahdollisuuksia toimia lapsen edun mukaisesti rajaavat organisaatioiden säännöt, resurssit, työkuormitus ja järjestelmätason paineet. Tästä näkökulmasta lapsen etu ei ole vain arvo- tai tulkintakysymys, vaan myös rakenteellinen kysymys.

Kaikesta kriittisestä tarkastelusta huolimatta lapsen etu ei kuitenkaan menetä merkitystään. Päinvastoin kriittinen näkökulma tekee näkyväksi sen, miksi lapsen etua on tarpeen käyttää tietoisesti, perustellusti ja refleksiivisesti. Kysymys ei siis ole siitä, pitäisikö lapsen edun käsitteestä luopua, vaan pikemminkin siitä, miten sen käyttöä voidaan tarkentaa ja tehdä siitä aiempaa läpinäkyvämpää.

Tämän tutkielman kannalta kriittinen näkökulma on erityisen tärkeä, koska analyysin kohteena ovat hallinnolliset asiakirjat. Kriittisen realismin näkökulma syventää tätä tarkastelua tuomalla esiin, että asiakirjat eivät ainoastaan kuvaa todellisuutta, vaan myös rakentavat sitä institutionaalisten rakenteiden ja mekanismien kautta. Tällaisessa aineistossa lapsen etu voi rakentua sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti, eikä sen merkitys välttämättä avaudu suoran määrittelyn kautta. Kriittinen tarkastelu tarjoaa siten välineitä analysoida, millaisiin oletuksiin, painotuksiin ja hallinnollisiin rationaliteetteihin lapsen etu aineistossa kytkeytyy. Samalla se auttaa tunnistamaan, milloin lapsen etu näyttäytyy aidosti lapsen näkökulmaa huomioivana periaatteena ja milloin se toimii ennen kaikkea järjestelmää legitimoivana käsitteenä. Juuri tästä syystä kriittinen näkökulma ei ole tutkielmassa erillinen lisä, vaan keskeinen osa sitä teoreettista kehystä, jonka avulla lapsen edun rakentumista voidaan analysoida.

3 Tutkimuksen toteutus ja menetelmät

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen toteutus, aineisto sekä analyysimenetelmät. Lisäksi tarkastellaan tutkimuksen eettisiä lähtökohtia ja sen luotettavuutta. Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jossa tarkastelun kohteena ovat kaksi sosiaalihuollon ohjaukseen liittyvää hallinnollista asiakirjaa, sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotus sekä hallituksen esitysluonnos sosiaalihuoltolain muuttamisesta. Laadullinen tutkimus soveltuu ilmiöiden merkitysten ja tulkintojen tarkasteluun, mikä tekee siitä tarkoituksenmukaisen lähestymistavan tämän tutkimuksen tavoitteisiin (Hirsjärvi ym. 2009, 161). Tässä tutkimuksessa kiinnostus kohdistuu siihen, miten lapsen etu rakentuu hallinnollisissa teksteissä sekä millaisiin merkityksiin ja jännitteisiin sen käyttö kytkeytyy.

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella, miten lapsen etu määrittyy sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa sekä hallituksen esitysluonnoksessa sosiaalihuoltolain muuttamisesta, sekä millaisia merkityksiä ja ulottuvuuksia siihen liitetään hallinnollisissa ohjausasiakirjoissa. Lapsen etu on keskeinen mutta vaikeasti määriteltävä käsite, jonka sisältö rakentuu kontekstisidonnaisesti ja edellyttää tulkintaa (Alston 1994, 15–17; Pösö 2016, 18).

Tässä tutkimuksessa kiinnostus kohdistuu siihen, millaisena lapsen etu rakentuu sosiaalipoliittisissa ja lainsäädännöllisissä teksteissä sekä millaisiin teemoihin sen määrittely kytkeytyy. Lisäksi tarkastelen, millaisia jännitteitä lapsen edun määrittelyyn liittyy sekä miten lapsen etu rakentuu suhteessa palvelujärjestelmään, resursseihin ja hallinnollisiin rakenteisiin. Näin pyritään tuottamaan analyttistä ymmärrystä lapsen edun käsitteellistymisestä sosiaalipoliittisessa kontekstissa.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Miten lapsen etu määrittyy sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa ja hallituksen esitysluonnoksessa?

- Millaisia ulottuvuuksia lapsen edun määrittely saa aineistossa?
- Millaisia jännitteitä lapsen edun määrittelyyn aineistossa liittyy?

Lapsen edun tarkastelu hallinnollisissa asiakirjoissa mahdollistaa sen analysoinnin, miten käsitettä käytetään sosiaalipoliittisen ja oikeudellisen ohjauksen välineenä ja millaisia merkityksiä sen avulla tuotetaan.

3.2 Aineisto

Tutkimuksen aineistona toimii kaksi sosiaalihuollon ohjaukseen liittyvää hallinnollista asiakirjaa, valtioneuvoston julkaisema sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2026) sekä hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE lausuntoversio 17.04.2026).

Sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotus on laaja kehittämissasiakirja, jonka tarkoituksena on määritellä sosiaalihuollon rakenteellisia uudistuksia, palvelujärjestelmän kehittämisen suuntaviivoja sekä keskeisiä tavoitteita. Asiakirja on laajuudeltaan 136 sivua ja sisältää sekä strategisia linjauksia että konkreettisia ehdotuksia palvelujärjestelmän uudistamiseksi.

Hallituksen esitysluonnos sosiaalihuoltolain muuttamisesta puolestaan edustaa lainsäädännöllistä ohjaussasiakirjaa, jossa määritellään sosiaalihuollon oikeudellisia rakenteita ja velvoitteita. Lausuntoversio on laajuudeltaan 413 sivua ja sisältää yksityiskohtaisia perusteluja lakimuutoksille sekä niiden vaikutuksille.

Molemmat aineistot ovat keskeisiä sosiaalihuollon ohjauksen välineitä, mutta ne edustavat erilaisia näkökulmia. Palvelu-uudistusehdotus painottuu kehittämiseen ja strategiseen ohjaukseen, kun taas hallituksen esitysluonnos jäsentää samaa kokonaisuutta oikeudellisesta ja normatiivisesta näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa aineistoja tarkastellaan rinnakkaisina ja toisiaan täydentävinä kokonaisuuksina.

Hallinnolliset asiakirjat ovat keskeinen osa sosiaalipoliittista ohjausta, sillä ne eivät ainoastaan kuvaa olemassa olevia käytäntöjä, vaan myös tuottavat ja muovaavat käsityksiä siitä, millaisia tavoitteita ja arvoja palvelujärjestelmässä pidetään keskeisinä (Bowen 2009, 27). Tässä tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan tekstinä, jossa lapsen etu rakentuu osana laajempaa palvelujärjestelmää koskevaa keskustelua.

Aineiston valinta perustuu sen ajankohtaisuuteen ja merkitykseen sosiaalihuollon kehittämisessä. Kahden erityyppisen hallinnollisen asiakirjan tarkastelu mahdollistaa ilmiön monipuolisemman analyysin sekä vahvistaa tulkintojen perusteltavuutta.

3.3 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Toteutin aineiston analyysin teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteita soveltaen. Analyysi eteni aineistolähtöisesti, mutta tulkintaa jäsensi teoreettinen viitekehys. Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla voidaan systemaattisesti jäsentää ja tulkita tekstiaineistoa sekä tunnistaa siitä keskeisiä merkityksiä ja teemoja. Menetelmä soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa tavoitteena on jäsentää laajoja tekstiaineistoja ja tunnistaa niistä merkitysrakenteita (Tuomi & Sarajärvi 2018; Mayring 2014, 85–87).

Sisällönanalyysi mahdollistaa myös sen tarkastelun, miten käsitteet rakentuvat osana laajempaa sosiaalipoliittista ja institutionaalista kontekstia. Tässä tutkimuksessa kohdistin analyysin siihen, miten lapsen etu rakentuu hallinnollisissa asiakirjoissa sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti. Tulkintaani ohjaa kriittisen realismin näkökulma, joka toimii analyysia jäsentävänä teoreettisena viitekehysenä. Tarkastelen aineistoa paitsi havaittavien ilmaisujen tasolla myös suhteessa niihin rakenteisiin ja merkitysjärjestelmiin, jotka ohjaavat käsitteen rakentumista. Näin pyrin tunnistamaan paitsi yksittäisiä ilmauksia myös niitä laajempia institutionaalisia ja sosiaalipoliittisia rakenteita, joiden puitteissa lapsen etu saa merkityksensä.

Vaikka analyysi eteni aineistolähtöisesti, en tarkastellut aineistoa täysin teoriasta irrallaan, vaan tulkintaani ohjasi kriittisen realismin näkökulma. Näin analyysi ei ollut puhtaasti induktiivinen, vaan siinä yhdistyivät aineistolähtöisyys ja teoreettinen jäsentäminen. Teoreettinen viitekehys ei kuitenkaan määrännyt analyysin kulkua ennalta, vaan pyrin säilyttämään avoimuuden aineistosta nouseville merkityksille.

Etenin analyysissa kolmessa päävaiheessa: pelkistäminen, ryhmittely ja abstrahointi. Ensimmäisessä vaiheessa luin aineistoa useaan kertaan kokonaiskuvan muodostamiseksi. Tämän jälkeen tunnistin aineistosta tutkimuskysymysten kannalta merkitykselliset ilmaukset. Näihin sisällytin sekä suorat viittaukset lapsen etuun että ilmaukset, jotka kuvasivat lapsen hyvinvointia, oikeuksia tai palvelujärjestelmän toimivuutta.

Pelkistämisvaiheessa tiivistin alkuperäiset ilmaukset siten, että niiden keskeinen sisältö säilyi, mutta ne muuttuivat vertailukelpoisiksi analyysiyksiköiksi. Pelkistäminen edellytti tulkintaa siitä, mikä kussakin ilmauksessa on tutkimuskysymysten kannalta olennaista. Tässä vaiheessa hyödynsin myös teoreettista ymmärrystäni siitä, miten lapsen etu voi rakentua hallinnollisessa kontekstissa, kuitenkin rajaamalla analyysia ennalta määriteltyihin kategorioihin. Esimerkiksi aineistossa esiintyvä ilmaus, jossa korostetaan palvelujen oikea-aikaisuutta lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi, pelkistin muotoon ”lapsen etu palvelujen saavutettavuutena”. Tällaiset pelkistykset mahdollistivat aineiston systemaattisen käsittelyn ja eri ilmausten keskinäisen vertailun.

Toisessa vaiheessa ryhmittelin pelkistetyt ilmaukset alaluokiksi niiden sisällöllisten yhtäläisyyksien ja erojen perusteella. Ryhmittelyn avulla muodostin käsitteellisiä kokonaisuuksia, jotka kuvasivat lapsen edun eri ulottuvuuksia aineistossa. Tämä vaihe mahdollisti aineiston systemaattisen jäsentämisen sekä eri merkitysten vertailun ja keskinäisten suhteiden tarkastelun.

Kolmannessa vaiheessa yhdistin alaluokat laajemmiksi kokonaisuuksiksi eli yläluokiksi. Tätä vaihetta kutsutaan abstrahoinniksi, jossa aineistosta muodostetaan teoreettisempia käsitteitä (Hsieh & Shannon 2005, 1281). Abstrahoinnin avulla etenin yksittäisistä ilmauksista kohti yleisempiä tulkintoja lapsen edun rakentumisesta aineistossa. Analyysin tuloksena muodostin kolme keskeistä ulottuvuutta: institutionaalinen, prosessuaalinen ja arvioiva ulottuvuus. Nämä ulottuvuudet muodostuivat aineistosta, mutta niiden jäsentämisessä hyödynsin teoreettista näkökulmaa lapsen edun rakentumisesta. Ne muodostavat tutkimuksen tulosten keskeisen rakenteen ja jäsentävät analyysissa tunnistettuja merkityskokonaisuuksia.

Sisällytin analyysiin myös rinnakkaisaineiston tarkastelun. Analysoin hallituksen esitysluonnosta samojen periaatteiden mukaisesti kuin varsinaista aineistoa. Sen avulla tarkastelin, jäsenyykö lapsen etu samankaltaisesti myös lainsäädännöllisessä kontekstissa sekä millaisia mahdollisia eroja tai painotuksia aineistojen välillä ilmenee. Rinnakkaisaineiston hyödyntäminen syvensi analyysiani ja mahdollisti tulkintojen tarkentamisen, sillä se toi esiin, miten sama ilmiö rakentuu eri hallinnollisissa yhteyksissä.

Analyysin aikana kiinnitin huomiota sekä eksplisiittisiin että implisiittisiin merkityksiin. Tämä oli tärkeää, koska lapsen etu ei näyttäyty aineistossa aina suoraan nimettynä käsitteenä, vaan se rakentuu osana laajempaa hallinnollista ja sosiaalipoliittista diskurssia. Tulkinnassa huomioin myös aineiston institutionaalisen luonteen, mikä tarkoittaa sitä, että tarkastelin asiakirjojen sisältöä suhteessa niiden tuottamisen kontekstiin, tavoitteisiin ja ohjausvaikutuksiin.

Seuraavalla sivulla esitettävä taulukko 1 havainnollistaa teoriaohjaavan sisällönanalyysin etenemistä konkreettisten esimerkkien avulla. Taulukko kuvaa analyysin keskeisiä vaiheita alkuperäisistä ilmauksista pelkistettyihin ilmauksiin sekä edelleen teoreettisempiin yläluokkiin (Tuomi & Sarajärvi 2018). Taulukkoon olen valinnut analyysin kannalta edustavia esimerkkejä aineistosta, jotka havainnollistavat keskeisten merkitysrakenteiden muodostumista.

Taulukon tarkoituksena on tehdä näkyväksi analyysiprosessin systemaattisuus ja läpinäkyvyys. Taulukko 1 osoittaa, miten olen tulkinnut ja jäsentänyt yksittäiset aineistokatkelmat osaksi laajempia merkityskokonaisuuksia. Samalla se konkretisoi, miten lapsen etu rakentuu aineistossa implisiittisesti erilaisten teemojen kautta ilman, että sitä määritellään suoraan. Taulukko 1 ei siten esitä ainoastaan yksittäisiä havaintoja, vaan toimii siltana empiirisen aineiston ja teoreettisen tulkinnan välillä. Taulukon avulla havainnollistan, kuinka lapsen etu jäsentyy analyysissäni institutionaalisenä, prosessuaalisena ja arvioivana kokonaisuutena.

Taulukko 1 Sisällönanalyysin eteneminen sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistys	Yläluokka
”on varmistettava, että lapsen etu sekä oikeus laadukkaaseen sosiaalihuoltoon toteutuvat”	laadukas sosiaalihuolto lapsen edun edellytyksenä	institutionaalinen
”palvelujen saamisen viivästyminen on keskeinen ongelma”	palveluihin pääsyn viiveet	prosessuaalinen
”palvelujen saatavuudessa on alueellisia eroja”	palvelujen alueellinen eriarvoisuus	institutionaalinen
”henkilöstöressurssien riittämättömyys vaikuttaa palvelujen toteutumiseen”	ressurssivaje heikentää palvelujen toteutumista	institutionaalinen
”asiakasmitoituksella pyritään turvaamaan palvelujen laatu”	mitoitus laadun turvaamisen välineenä	institutionaalinen
”lapsivaikutusten arviointi on keskeinen osa valmistelua”	lapsivaikutusten arviointi osana päätöksentekoa	arvioiva
”palvelujen oikea-aikaisuus on tärkeätä”	oikea-aikaisen tuen merkitys	prosessuaalinen
”tavoitteena on vahvistaa varhaista tukea”	varhaisen tuen painottaminen	prosessuaalinen
”palvelujärjestelmän toimivuus on keskeinen edellytys”	toimiva palvelujärjestelmä hyvinvoinnin edellytyksenä	institutionaalinen
”uudistusten vaikutuksia tulee arvioida lasten näkökulmasta”	päätösten lapsivaikutusten arviointi	arvioiva

Taulukko 1 konkretisoi analyysin etenemistä yksittäisistä ilmauksista kohti käsitteellisempiä tulkintoja ja tukee siten tutkimukseni tulosten muodostumista. Se tekee näkyväksi, kuinka lapsen etu ei esiinny aineistossa yhtenäisenä tai eksplisiittisesti määriteltynä käsitteenä, vaan rakentuu useiden toisiinsa kytkeytyvien merkitysten kautta. Taulukko havainnollistaa myös, miten jäsensin aineistoa teoriaohjaavasti siten, että yksittäiset ilmaukset kiinnittyvät laajempiin käsitteellisiin kokonaisuuksiin.

Erityisesti havaitsin, että valtaosa ilmauksista sijoittuu institutionaaliseen ulottuvuuteen. Tämä viittaa siihen, että lapsen etu kytkeytyy aineistossa ennen kaikkea palvelujärjestelmän rakenteisiin, resursseihin ja toimivuuteen. Prosessuaaliset ilmaukset puolestaan korostavat palveluprosessien ajallista ulottuvuutta, kuten oikea-aikaisuutta ja viiveitä, kun taas arvioiva ulottuvuus liittyy päätöksenteon perusteluun ja vaikutusten ennakointiin. Näiden ulottuvuuksien tunnistamisessa hyödynsin teoreettista ymmärrystäni lapsen edun rakentumisesta, mutta annoin samalla tilaa aineistosta nouseville painotuksille.

Taulukon 1 perusteella tulkitsen, että lapsen etu rakentuu aineistossa ensisijaisesti järjestelmätason tekijöiden kautta. Yksittäisen lapsen näkökulma tai kokemus ei ilmene suoraan alkuperäisissä ilmauksissa, vaan lapsen hyvinvointi määrittyy epäsuorasti palvelujärjestelmän ominaisuuksien kautta. Tämä tukee keskeistä tulkintaani lapsen edun järjestelmälähtöisestä luonteesta. Samalla taulukko osoittaa, että lapsen etu toimii analyysissäni yhdistävänä käsitteenä, joka kokoaa yhteen erilaisia teemoja ilman, että sitä itsessään määritellään. Tämä vahvistaa käsitystä lapsen edusta avoimena ja kontekstisidonnaisena käsitteenä, jonka sisältö rakentuu suhteessa kulloinkin tarkasteltaviin ilmiöihin. Näin taulukko 1 ei ainoastaan havainnollista analyysiprosessia, vaan tukee myös tutkimukseni keskeistä johtopäätöstä, lapsen etu rakentuu hallinnollisessa aineistossa implisiittisesti, moniulotteisesti ja ennen kaikkea palvelujärjestelmään kytkeytyneenä ilmiönä.

Vastaavan analyysin toteutin myös rinnakkaisaineistona toimivalle hallituksen esitysluonnokselle. Rinnakkaisaineiston tarkastelun tarkoituksena oli syventää analyysia sekä mahdollistaa aineistojen välinen vertailu. Siinä missä sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotus edustaa strategista ja kehittämisorientoitunutta hallinnollista asiakirjaa, hallituksen esitysluonnos jäsentää samaa ilmiötä lainsäädännöllisestä ja normatiivisesta näkökulmasta. Näin ollen rinnakkaisaineiston analyysi ei ainoastaan toista varsinaisen aineiston tarkastelua, vaan tuo esiin, miten lapsen etu rakentuu erilaisissa institutionaalisissa yhteyksissä. Myös tässä analyysissä hyödynsin teoriaohjaavaa lähestymistapaa, jossa tulkintaani jäsensin teoreettinen viitekehys, mutta analyysi pysyi avoimena aineistolle.

Analyysin etenemistä olen havainnollistanut taulukossa 2, joka kuvaa alkuperäisten ilmausten pelkistämistä ja luokittelua lainsäädännöllisessä kontekstissa.

Taulukko 2 Sisällönanalyysin eteneminen hallituksen esitysluonnoksessa

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistys	Yläluokka
”palvelutarpeen arviointia koskevaa sääntelyä uudistetaan”	palvelutarpeen arvioinnin sääntelyn kehittäminen	normatiivinen
”sujuvoittaa sosiaalihuollon asiakkuutta koskevaa prosessisääntelyä”	asiakasprosessin sujuvoittaminen	prosessuaalinen
”julkisen vallan on turvattava riittävät sosiaali- ja terveysterveyst”	oikeus riittäviin palveluihin	oikeudellinen
”palvelujen riittävyyttä arvioidaan yksilöllisesti”	yksilöllinen palvelutarpeen arviointi	arvioiva
”julkisen vallan on tuettava perheen mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi”	perheen tukeminen lapsen hyvinvoinnin edellytyksenä	normatiivinen
”palvelujen yhdenvertaista saatavuutta tulee turvata”	yhdenvertaiset palvelut	oikeudellinen
”hyvinvointialue vastaa palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa”	järjestämisvastuu palvelujen turvaajana	institutionaalinen
”palvelujen tulee olla tarpeen, määrän ja laadun mukaisia”	palvelujen mitoitus tarpeen mukaan	arvioiva
”ennaltaehkäisyä ja palveluketjuja vahvistetaan”	ennaltaehkäisevän työn vahvistaminen	prosessuaalinen
”palvelujärjestelmän kustannusvaikuttavuutta parannetaan”	kustannustehokkuuden korostaminen	institutionaalinen

Taulukko 2 osoittaa, että hallituksen esitysluonnoksessa lapsen etu rakentuu vahvemmin oikeudellisena ja normatiivisena periaatteena kuin palvelu-uudistusehdotuksessa. Siinä missä palvelu-uudistusehdotuksessa korostuvat palvelujärjestelmän toimivuus, resurssit ja kehittäminen, hallituksen esitysluonnoksessa painottuvat julkisen vallan velvollisuudet, oikeus riittäviin palveluihin sekä yksilöllisen arvioinnin merkitys. Tulkitsen tämän siten, että lapsen etu jäsentyy aineistoissa eri tasoilla, hallinnollisessa ohjauksessa järjestelmälähtöisesti ja lainsäädännöllisessä kontekstissa oikeudellisena velvoitteena.

Aineistojen välinen vertailu tuo esiin myös sen, että lapsen edun sisältö ei ole yhtenäinen, vaan muovautuu suhteessa siihen institutionaaliseen kehykseen, jossa sitä tarkastellaan. Palvelu-uudistusehdotuksessa lapsen etu rakentuu ensisijaisesti palvelujärjestelmän ominaisuuksien kautta, kuten saatavuuden, oikea-aikaisuuden ja toimivuuden näkökulmista. Hallituksen esitysluonnoksessa lapsen etu puolestaan jäsentyy vahvemmin periaatteellisena ja velvoittavana normina, joka ohjaa päätöksentekoa ja määrittää julkisen vallan vastuuta.

Tätä eroa tarkastelen kriittisen realismin näkökulmasta siten, että aineistot heijastavat sosiaalisen todellisuuden eri tasoja. Tulkintani mukaan palvelu-uudistusehdotus kuvaa käytännön toiminnan tasoa, jossa lapsen etu konkretisoituu palvelujärjestelmän toimivuudessa, kun taas hallituksen esitysluonnos edustaa normatiivista ja rakenteellista tasoa, jossa määritellään ne periaatteet ja velvoitteet, jotka ohjaavat tätä toimintaa. Näin lapsen etu rakentuu samanaikaisesti sekä käytännöllisenä että normatiivisena ilmiönä.

Lisäksi havaitsin, että molemmissa aineistoissa lapsen etu rakentuu pääosin implisiittisesti. Vaikka siihen viitataan normatiivisesti vahvana käsitteenä, sen sisältö konkretisoituu eri tavoin erilaisten teemojen kautta. Tämä tukee tutkimukseni keskeistä tulkintaa lapsen edusta avoimena ja kontekstisidonnaisena käsitteenä, jonka merkitys ei ole ennalta annettu, vaan rakentuu suhteessa tarkasteltavaan kontekstiin, tavoitteisiin ja institutionaalisiin käytäntöihin.

Näin ollen aineistojen välinen vertailu ei ainoastaan tuo esiin eroja, vaan myös syventää ymmärrystä lapsen edun moniulotteisesta luonteesta. Tulkintani mukaan lapsen etu

näyttäytyy samanaikaisesti sekä järjestelmälähtöisenä, prosessuaalisena että normatiivisena ilmiönä, mikä korostaa sen tulkinnallisuutta ja sidoksisuutta sosiaalipoliittisiin ja institutionaalisiin rakenteisiin.

3.4 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen eettisyys perustuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen, jonka keskeisiä periaatteita ovat rehellisyys, huolellisuus ja läpinäkyvyys tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Tutkimuksessa on pyritty avoimuuteen, huolellisuuteen ja läpinäkyvyyteen aineiston käsittelyssä, analyysin toteutuksessa sekä tulosten esittämisessä. Tutkimusprosessin vaiheet on kuvattu siten, että lukijan on mahdollista seurata analyysin etenemistä ja arvioida tehtyjen ratkaisujen perusteltavuutta.

Tutkimusaineistona käytetään kahta julkista hallinnollista asiakirjaa, valtioneuvoston julkaisemaa sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotusta sekä rinnakkaisaineistona hallituksen esitysluonnosta sosiaalihuoltolain muuttamisesta. Koska aineisto on julkista, tutkimukseen ei liity henkilötietojen käsittelyä eikä se kohdistu yksittäisiin henkilöihin. Tästä huolimatta eettinen vastuu ei poistu, vaan kohdistuu erityisesti aineiston tulkintaan ja esittämiseen. Hallinnolliset asiakirjat tuotetaan tietyssä institutionaalisessa kontekstissa, mikä vaikuttaa siihen, millaisia näkökulmia ne sisältävät ja mitä ne jättävät ulkopuolelle. Tässä tutkimuksessa on pyritty huomioimaan aineiston kontekstisidonnaisuus sekä välttämään ylitulkintoja. Lisäksi on huomioitu, että vaikka aineisto on julkinen, se käsittelee mahdollisesti arkaluonteisia ilmiöitä, kuten lastensuojelua, mikä edellyttää sensitiivistä ja vastuullista tutkimusotetta.

Laadulliseen tutkimukseen liittyy väistämättä tulkinnallisuutta, sillä analyysi perustuu tutkijan tekemiin valintoihin ja tulkintoihin (Hirsjärvi ym. 2009, 164). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan muun muassa analyysin läpinäkyvyyden, systemaattisuuden ja perusteltavuuden kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tässä tutkimuksessa luotettavuutta on pyritty vahvistamaan kuvaamalla analyysiprosessi selkeästi ja systemaattisesti sekä perustelemalla tehdyt tulkinnat aineistolähtöisesti. Analyysi perustuu alkuperäiseen aineistoon, ja tulkinnat on sidottu aineistosta tunnistettuihin ilmauksiin.

Analyysin systemaattisuutta on pyritty lisäämään etenemällä vaiheittain aineiston pelkistämisestä luokitteluun ja edelleen abstrahointiin. Aineistosta on tunnistettu tutkimuskysymyksen kannalta keskeisiä ilmauksia, joita on pelkistetty ja ryhmitelty temaattisiksi kokonaisuuksiksi. Näistä muodostetut luokat on edelleen abstrahoitu laajemmiksi käsitteelliseksi kokonaisuuksiksi. Kahden rinnakkaisen aineiston käyttö mahdollistaa myös ilmiön tarkastelun eri asiakirjojen kautta, mikä voi vahvistaa tulkintojen johdonmukaisuutta ja syventää analyysiä. Tällainen aineistojen välinen vertailu tukee analyysin luotettavuutta, vaikka kyse ei ole varsinaisesta triangulaatiosta. Lisäksi analyysissä on pyritty tunnistamaan sekä eksplisiittisiä että implisiittisiä merkityksiä, mikä lisää tulosten kattavuutta mutta samalla korostaa tulkinnallisuuden merkitystä.

Tutkimuksen tutkimuskysymys on ohjannut analyysia koko tutkimusprosessin ajan, ja aineiston tarkastelu on rajattu siten, että analyysi kohdistuu nimenomaan tutkimuskysymyksen kannalta olennaisiin sisältöihin. Tämä rajausta tukee analyysin fokuoituneisuutta ja lisää tulkintojen johdonmukaisuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan myös refleksiivisyyden näkökulmasta. Tutkijan omat lähtökohdat, ennako-oletukset ja teoreettiset sitoumukset voivat vaikuttaa analyysiin. Tässä tutkimuksessa on pyritty tiedostamaan nämä vaikutukset ja tarkastelemaan aineistoa mahdollisimman avoimesti. Refleksiivisyys ilmenee erityisesti siinä, että analyysissä on pyritty erottamaan aineistosta nousevat havainnot tutkijan omista tulkinnoista.

Tutkijan asema on keskeinen osa laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointia. Tässä tutkimuksessa tutkijan rooli korostuu erityisesti aineiston tulkinnassa, sillä analyysi perustuu kahden hallinnollisen asiakirjan sisällölliseen tarkasteluun. Tutkijan omat käsitykset esimerkiksi lapsen edusta, sosiaalityöstä ja hallinnollisista käytännöistä voivat vaikuttaa siihen, millaisia merkityksiä aineistosta tunnistetaan. Tutkija on pyrkinyt tiedostamaan oman asemansa sekä mahdolliset ennako-oletuksensa ja huomioimaan niiden vaikutuksen analyysiin. Tavoitteena on ollut tarkastella aineistoa mahdollisimman avoimesti ja aineistolähtöisesti siten, että tulkinnat eivät perustu ennakolta muodostettuihin käsityksiin vaan aineistosta nouseviin havaintoihin. Tästä huolimatta on tunnistettava, että toinen tutkija voisi päätyä osin erilaisiin tulkintoihin samasta aineistosta.

Tutkimuksen kontekstina oleva sosiaalityö asettaa omat erityispiirteensä luotettavuuden arvioinnille. Sosiaalityön päätöksenteko on usein monimutkaista ja sidoksissa institutionaalisiin reunaehtoihin, minkä vuoksi tiedon tuottaminen ja tulkinta sisältävät epävarmuutta. Munro (2011, 70–73) korostaa, että erityisesti lastensuojelussa tieto ei ole yksiselitteistä, vaan edellyttää ammatillista harkintaa. Tämä näkökulma tukee myös tämän tutkimuksen lähtökohtaa, jossa analyysi ymmärretään tulkinnallisena prosessina eikä objektiivisena kuvauksena todellisuudesta.

Eettisestä näkökulmasta tutkimus perustuu julkiseen aineistoon, eikä siihen näin ollen liity tutkimuslupakysymyksiä tai informoitua suostumusta koskevia vaatimuksia. Tutkimuksessa on kuitenkin noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä, kuten huolellista viittaamista ja aineiston asianmukaista käsittelyä. Lisäksi on pyritty huomioimaan aineiston tuottamisen institutionaalinen luonne ja siihen liittyvät valtasuhteet, jotka voivat vaikuttaa siihen, miten tarkasteltavat ilmiöt esitetään.

Tutkimuksen rajoitteena voidaan pitää sitä, että analyysi perustuu kahteen hallinnolliseen asiakirjaan, mikä rajaa tulosten siirrettävyyttä. Aineisto edustaa ensisijaisesti hallinnollista ja lainsäädännöllistä näkökulmaa, minkä vuoksi esimerkiksi lapsen oma kokemus ja näkökulma eivät tule siinä suoraan esiin. Tämä on keskeinen huomio erityisesti lapsen edun tarkastelussa, jossa lapsen oma ääni on teoreettisesti merkittävässä asemassa. Tuloksia ei voida yleistää laajasti, vaan ne kiinnittyvät tiettyyn kontekstiin ja rajattuun aineistoon.

Sisällönanalyysi mahdollistaa aineiston systemaattisen jäsentämisen, mutta siihen liittyy myös rajoituksia. Tulokset perustuvat tutkijan tekemiin tulkintoihin, mikä voi vaikuttaa analyysin subjektiivisuuteen. Lisäksi aineistolähtöinen analyysi korostaa aineistosta nousevia merkityksiä, mutta ei välttämättä tavoita laajempia teoreettisia rakenteita ilman erillistä teoreettista tarkastelua. Tämä on tunnistettu yleiseksi haasteeksi laadullisessa tutkimuksessa (Denzin & Lincoln 2018, 210–212; Tuomi & Sarajärvi 2018). Lisäksi on mahdollista, että erilaiset analyysivalinnat tai teoreettiset lähtökohdat olisivat tuottaneet osin erilaisia tulkintoja aineistosta.

Tässä luvussa esitetyt luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät tarkastelut luovat perustan seuraavassa luvussa esitettävälle analyysille ja tuloksille. Näin ollen analyysiluvussa tehtäviä tulkintoja tulee tarkastella tässä luvussa kuvattujen metodologisten ja eettisten lähtökohtien valossa.

4 Lapsen edun rakentuminen hallinnollisissa asiakirjoissa

Tässä luvussa esitetään tutkimuksen tulokset aineiston analyysin pohjalta. Tulokset on jäsennetty teoriaohjaavan sisällönanalyysin tuottamien teemojen mukaisesti, joissa aineistolähtöinen tarkastelu kytkeytyy teoreettisiin käsitteisiin. Teemat kuvaavat lapsen edun rakentumista kahdessa hallinnollisessa aineistossa, sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa ja hallituksen esitysluonnoksessa sosiaalihuoltolain muuttamisesta. Tarkastelu kohdistuu siihen, millaisin eksplisiittisin ja implisiittisin tavoin lapsen etu ilmenee aineistoissa sekä millaisia merkityksiä siihen liitetään. Tulosten esittämisessä säilytän yhteyden alkuperäiseen aineistoon ja nostan esiin analyysin kannalta keskeiset havainnot systemaattisesti.

Luvun aluksi tarkastelen lapsen edun eksplisiittistä ja implisiittistä rakentumista, minkä jälkeen analysoin lapsen edun keskeisiä ulottuvuuksia. Tämän jälkeen syvennyn lapsen edun järjestelmälähtöiseen luonteeseen sekä aineistojen väliseen vertailevaan tarkasteluun. Luvun päätteeksi siirryn johtopäätöksiin, joissa näitä tuloksia tarkastellaan suhteessa tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen ja aiempaan tutkimukseen.

4.1 Lapsen edun eksplisiittinen ja implisiittinen rakentuminen

Aineiston analyysi osoittaa, että lapsen etu esiintyy sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa sekä hallituksen esitysluonnoksessa eksplisiittisesti vain rajallisesti. Sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa lapsen etu mainitaan suoraan esimerkiksi toteamuksessa, jonka mukaan *“on varmistettava, että lapsen etu sekä oikeus laadukkaaseen sosiaalihuoltoon toteutuvat”* (STM 2026, 97). Vastaavasti hallituksen esitysluonnoksessa lapsen etu on tunnistettavissa osana oikeudellista ja hallinnollista kehystä, mutta sitä ei systemaattisesti määritellä tai jäsennetä itsenäisenä käsitteenä. Myös esityksen keskeiset tavoitteet liittyvät ennen kaikkea palvelujärjestelmän kehittämiseen, kuten asiakkuusprosessien sujuvoittamiseen, palvelutarpeen arviointiin ja palvelurakenteen uudistamiseen.

Eksplisiittisten viittausten vähäisyys on analyttisesti merkittävä havainto. Se osoittaa, että lapsen etu ei näyntyä aineistoissa tarkasti määriteltynä tai johdonmukaisesti

jäsennettynä käsitteenä, vaan pikemminkin yleisluonteisena normatiivisena viittauksena. Lapsen etu toimii tällöin tekstissä enemmän periaatteellisena lähtökohtana kuin konkreettisena määrittelyn kohteena. Tämä kertoo hallinnollisen kielen erityispiirteestä: keskeiset arvoperustaiset käsitteet tunnustetaan velvoittaviksi, mutta niiden sisältö jätetään avoimeksi ja kontekstuaaliseksi. Tällainen käyttö on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa lapsen etu on nähty avoimena ja tulkinnallisena käsitteenä (Archard & Skivenes 2009, 7–9).

Eksplisiittisten viittausten vähäisyys ei kuitenkaan tarkoita, ettei lapsen etu olisi aineistoissa keskeinen. Päinvastoin analyysi osoittaa, että lapsen etu rakentuu ennen kaikkea implisiittisesti. Se tulee näkyväksi erityisesti sellaisissa kohdissa, joissa käsitellään palvelujen saatavuutta, oikea-aikaisuutta, riittävyttä ja laatua. Esimerkiksi STM-aineistossa korostetaan tarvetta *“varmistaa lapsen oikeudet laadukkaaseen ja oikea-aikaiseen sosiaalihuoltoon”* (STM 2026, 79). Tällaiset ilmaukset eivät määrittele lapsen etua suoraan, mutta rakentavat sitä epäsuorasti palvelujärjestelmän ominaisuuksien kautta.

Implisiittinen rakentuminen näkyy myös palveluprosesseja koskevissa kuvauksissa. Hallituksen esitysluonnoksessa keskeiseksi nousee asiakkuusprosessien sujuvoittaminen ja palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen, mikä viittaa siihen, että lapsen etu kytkeytyy prosessien toimivuuteen ja tehokkuuteen. Lapsen etu ei tällöin näyttäytyä itsenäisenä käsitteenä, vaan se rakentuu osana järjestelmää koskevaa kehittämispuhetta. Tämä merkitsee, että lapsen etu määrittyy ennen kaikkea sen kautta, millaisia ominaisuuksia palvelujärjestelmältä edellytetään.

Tämä havainto on tutkimuksen kannalta keskeinen. Implisiittinen rakentuminen tarkoittaa, että lapsen etu ei aineistoissa määriy ensisijaisesti lapsen näkökulmasta, vaan hallinnollisten ja rakenteellisten tekijöiden kautta. Aineistot eivät niinkään kysy, mitä lapsen etu on lapselle itselleen, vaan millaiset palvelurakenteet, resurssit ja prosessit mahdollistavat lapsen edun toteutumisen. Lapsen etu saa näin institutionaalisen muodon, se rakentuu järjestelmän toimivuuden kautta.

Tämä voidaan nähdä osana laajempaa hallinnollista rationaliteettia, jossa yksilön hyvinvointi määrittyy järjestelmän kautta. Lapsen etu ei tällöin ole ensisijaisesti subjektiivinen kokemus tai lapsen oma arvio tilanteestaan, vaan objektiiviseksi oletettu tila, joka saavutetaan toimivan palvelujärjestelmän avulla. Tämä lähestymistapa

korostaa lapsen edun ulkopuolelta määriteltyä luonnetta ja jättää vähemmälle huomiolle lapsen oman näkökulman.

Samalla voidaan havaita, että implisiittinen rakentuminen tekee lapsen edusta käsitteellisesti joustavan mutta epätarkan. Koska lapsen etua ei määritellä tarkasti, siihen voidaan liittää useita erilaisia tavoitteita. Se voi tarkoittaa samanaikaisesti palvelujen laatua, tehokkuutta, saatavuutta ja yhdenvertaisuutta. Tämä tekee käsitteestä hallinnollisesti käyttökelpoisen, mutta analyttisesti haastavan. Lapsen etu toimii eräänlaisena sateenvarjokäsitteenä, jonka alle voidaan sijoittaa useita erilaisia politiikkatavoitteita ilman, että niiden välistä suhdetta tarvitsee eksplisiittisesti määritellä.

Tällainen käyttö liittyy läheisesti lapsen edun legitimointifunktioon. Kun uudistuksia perustellaan lapsen edulla, ne saavat vahvan normatiivisen oikeutuksen, vaikka käsitteen sisältö jää avoimeksi. Tämä näkyy erityisesti kohdissa, joissa palvelujärjestelmän uudistamista perustellaan lapsen oikeuksien toteutumisen avulla. Esimerkiksi STM-aineistossa korostetaan lapsivaikutusten arvioinnin merkitystä osana valmistelua (STM 2026, 65), mikä viittaa siihen, että lapsen etu toimii keskeisenä arviointikriteerinä, vaikka sitä ei eksplisiittisesti määritellä.

Lisäksi implisiittinen rakentuminen paljastaa, että lapsen etu kytkeytyy vahvasti julkisen vallan velvoitteisiin. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että julkisen vallan tehtävänä on turvata riittävät sosiaalipalvelut ja tukea perhettä lapsen hyvinvoinnin edellytysten luomisessa. Tämä osoittaa, että lapsen etu rakentuu osana oikeudellista ja institutionaalista kehystä, jossa keskeistä on julkisen vallan vastuu. Lapsen etu ei tällöin ole vain yksilön oikeus, vaan myös järjestelmää ohjaava velvoite.

Samalla voidaan todeta, että lapsen oma kokemus ja osallisuus jäävät aineistoissa vähäiselle huomiolle. Lapsen näkökulmaa ei eksplisiittisesti tuoda esiin lapsen edun määrittelyn perustana, vaan hyvinvointi määrittyy ulkopuolelta käsin. Tämä viittaa siihen, että lapsen etu rakentuu aineistoissa ennen kaikkea lapsen puolesta määriteltynä hyvänä. Tämä havainto tuo esiin keskeisen jännitteen suhteessa teoreettiseen viitekehykseen, jossa lapsen osallisuus ja oikeus tulla kuulluksi ovat keskeisiä.

Implisiittisen rakentumisen hajautuneisuus on myös metodologisesti merkittävä havainto. Koska lapsen etua ei määritellä yhtenäisesti, sen tunnistaminen edellyttää tulkintaa siitä, millaiset teemat tosiasiallisesti tuottavat käsitystä lapsen edusta. Tämä

vahvistaa tutkimuksen lähtökohtaa siitä, että lapsen etu rakentuu hallinnollisissa aineistoissa laajempaan merkityskokonaisuuteen, ei yksittäisten eksplisiittisten viittausten kautta.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että lapsen etu ei näy aineistoissa eksplisiittisesti määriteltynä käsitteenä, vaan rakentuu implisiittisesti sosiaalihuollon rakenteiden, prosessien ja tavoitteiden kautta. Tämä korostaa lapsen edun institutionaalista ja järjestelmälähtöistä luonnetta. Samalla se nostaa esiin keskeisen kriittisen kysymyksen, missä määrin lapsen näkökulma todella tulee huomioiduksi silloin, kun lapsen etu määrittyy ensisijaisesti palvelujärjestelmän eikä lapsen oman kokemuksen kautta.

4.2 Lapsen edun ulottuvuudet

Teoriaohjaavan sisällönanalyysin perusteella lapsen edun määrittäminen jäsentyy kolmeen keskeiseen ulottuvuuteen: institutionaaliseen, prosessuaaliseen ja arvioivaan lapsen etuun. Nämä ulottuvuudet eivät kuvaa toisistaan irrallisia ilmiöitä, vaan ne muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jonka kautta lapsen etu saa hallinnollisissa aineistoissa sisältönsä. Kyse ei ole pelkästään aineiston jäsentämisestä, vaan analyysi osoittaa, että lapsen etu rakentuu nimenomaan tietynlaisena hallinnollisena käsitteenä, jonka merkitys muodostuu näiden ulottuvuuksien kautta. Ulottuvuudet tekevät näkyväksi sen, mihin lapsen etu aineistoissa kiinnittyy, millä tavoin sitä tuotetaan ja millaisessa roolissa sitä käytetään osana sosiaalipoliittista ohjausta ja lainsäädännöllistä valmistelua.

Aineiston perusteella lapsen etu kiinnittyy ensinnäkin vahvasti palvelujärjestelmän rakenteisiin, resursseihin ja toimivuuteen. Lapsen etu kytkeytyy erityisesti palvelujen laatuun, henkilöstöresursseihin, asiakasmitoitukseen, järjestämisvastuuseen ja palvelujen yhdenvertaisuuteen. Esimerkiksi STM-aineistossa korostetaan tarvetta varmistaa lapsen oikeus *“laadukkaaseen ja oikea-aikaiseen sosiaalihuoltoon”* (STM 2026, 79), mikä sitoo lapsen edun suoraan järjestelmän toimivuuteen. Tällainen jäsentymistapa on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa lapsen edun on havaittu institutionalisoituvan hallinnollisissa teksteissä ja kiinnittyvän erityisesti palvelurakenteisiin ja julkisen vallan velvoitteisiin (Harrikari 2008, 99–133; Hakalehto

2016, 22–57). Lapsen etu näyttäytyy tällöin kollektiivisena ja rakenteellisena kysymyksenä, joka ei palaudu yksittäisen lapsen tilanteeseen, vaan palvelujärjestelmän yleiseen kykyyn vastata lasten ja perheiden tarpeisiin.

Samanaikaisesti lapsen etu rakentuu aineistossa prosessuaalisena ilmiönä, joka liittyy palveluprosessien ajalliseen ja toiminnalliseen etenemiseen. Keskeisiksi nousevat palveluihin pääsyn viivästymiset, oikea-aikaisen tuen merkitys, asiakkuusprosessien sujuvuus sekä palvelutarpeen arvioinnin toteutuminen. Hallituksen esitysluonnoksessa korostuvat asiakkuusprosessien sujuvoittaminen ja palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen, mikä osoittaa, että lapsen etu kytkeytyy vahvasti prosessien toimivuuteen. Tämä tuo lapsen etuun ajallisen ja dynaamisen ulottuvuuden, lapsen etu ei ole ainoastaan lopputulos, vaan myös se tapa, jolla ratkaisuun päädytään. Samalla prosessuaalinen ulottuvuus voidaan liittää teoreettiseen keskusteluun lapsen oikeudesta tulla kuulluksi ja osallistua itseään koskeviin prosesseihin (Lundy 2007, 933–935). Aineistossa tämä ulottuvuus jää kuitenkin epäsuoraksi, sillä painopiste on prosessien hallinnassa eikä lapsen kokemuksessa niistä.

Kolmantena ulottuvuutena aineistosta erottuu arvioiva lapsen etu, joka liittyy hallinnollisiin ja oikeudellisiin arviointikäytäntöihin. Tämä näkyy erityisesti lapsivaikutusten arviointia, yksilöllistä harkintaa ja päätöksenteon perusteltavuutta koskevissa kohdissa. STM-aineistossa korostetaan lapsivaikutusten arvioinnin merkitystä osana valmistelua (STM 2026, 65), mikä osoittaa, että lapsen etu toimii arvioinnin normatiivisena lähtökohtana. Tässä suhteessa lapsen etu muistuttaa teoreettisessa kirjallisuudessa kuvattua avoimen normatiivisen periaatteen luonnetta. Se ei määrittele yksiselitteisesti, mikä on oikein, mutta toimii kehyksenä, jonka kautta ratkaisuja arvioidaan (Archard & Skivenes 2009, 7–9). Lapsen etu toimii näin samanaikaisesti sekä arvioinnin kohteena että välineenä, jonka avulla hallinnollisia ratkaisuja voidaan oikeuttaa.

Kun näitä ulottuvuuksia tarkastellaan yhdessä, ne muodostavat johdonmukaisen mutta selvästi painottuneen kokonaisuuden. Kaikkia ulottuvuuksia yhdistää se, että lapsen etu kiinnittyy aineistossa vahvasti järjestelmätasoon. Se rakentuu palvelujärjestelmän rakenteiden, prosessien ja arviointikäytäntöjen kautta, eikä ensisijaisesti lapsen kokemuksen, näkökulman tai toimijuuden kautta. Tämä havainto tukee aiempaa

tutkimusta, jossa on korostettu lapsen edun kontekstisidonnaisuutta ja sitä, miten sen sisältö muotoutuu institutionaalisissa käytännöissä (Pösö 2012).

Ulottuvuuksien välinen tasapaino ei kuitenkaan ole symmetrinen. Institutionaalinen näkökulma korostuu selvästi enemmän kuin lapsen osallisuuteen ja kokemukseen liittyvät ulottuvuudet, mikä osoittaa, että lapsen etu jäsentyy aineistossa ennen kaikkea ulkopuolelta käsin määriteltynä hallinnollisena hyvänä. Tämä epätasapaino tuo esiin jännitteen suhteessa lapsioikeudelliseen viitekehykseen, jossa lapsen osallisuus ja toimijuus ovat keskeisiä. Aineistoissa lapsi näyttäytyy ensisijaisesti palvelujärjestelmän asiakkaana ja suojelun kohteena, ei aktiivisena toimijana, joka osallistuisi oman etunsa määrittelyyn.

Kokonaisuutena tarkasteltuna analyysi osoittaa, että lapsen edun ulottuvuudet eivät ainoastaan jäsennä aineistoa, vaan myös paljastavat, millaisena käsitteenä lapsen etu hallinnollisessa kontekstissa rakentuu. Se näyttäytyy moniulotteisena mutta epätasapainoisena kokonaisuutena, jossa korostuvat rakenteelliset, prosessuaaliset ja arvioivat näkökulmat, kun taas lapsen subjektiivinen kokemus ja osallisuus jäävät vähemmälle huomiolle. Tämä muodostaa keskeisen lähtökohdan seuraavassa alaluvussa tarkasteltavalle lapsen edun järjestelmälähtöisyydelle sekä tutkielman johtopäätöksille.

4.3 Lapsen edun järjestelmälähtöinen luonne

Keskeinen analyysin perusteella muodostuva havainto on, että lapsen etu rakentuu aineistoissa ensisijaisesti järjestelmälähtöisesti. Tämä havainto kokoaa yhteen aiemmissa alaluvuissa esitetyt tulokset, lapsen etu näyttäytyi sekä implisiittisesti palvelujärjestelmän toimivuuden kautta että jäsentyi institutionaalisen, prosessuaalisen ja arvioivan ulottuvuuden kautta. Näiden perusteella voidaan todeta, että lapsen etu ei aineistoissa ensisijaisesti kiinnity lapsen toimijana, vaan järjestelmään, joka määrittää lapsen hyvinvoinnin edellytykset.

Järjestelmälähtöisyys tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että lapsen etu määrittyy ensisijaisesti palvelujärjestelmän ominaisuuksien kautta. Lapsen hyvinvointi rakentuu epäsuorasti sen varaan, kuinka toimiva, saavutettava, oikea-aikainen ja riittävästi resursoitu järjestelmä on. Esimerkiksi STM-aineistossa korostetaan tarvetta varmistaa

lapsen oikeus *“laadukkaaseen ja oikea-aikaiseen sosiaalihuoltoon”* (STM 2026, 79), mikä osoittaa, että lapsen etu kytketään suoraan järjestelmän toimivuuteen. Samassa yhteydessä aineistossa painotetaan myös palvelujen saatavuutta ja yhdenvertaisuutta sekä palvelurakenteen kehittämistä (STM 2026, 4–5), mikä vahvistaa tulkintaa siitä, että lapsen etu rakentuu järjestelmän yleisten ominaisuuksien kautta eikä yksittäisen lapsen tilanteesta käsin. Samoin hallituksen esitysluonnoksessa keskeiseksi nousevat palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen ja asiakkuusprosessien sujuvoittaminen, jossa tavoitteena on asiakkuusprosessien toimivuuden parantaminen ja palvelujen kohdentaminen tarkoituksenmukaisesti. Tämä edelleen vahvistaa käsitystä siitä, että lapsen etu konkretisoituu järjestelmän toimintakyvyssä.

Tämä merkitsee analyttisesti sitä, että lapsen etu siirtyy käsitteellisesti lapsesta järjestelmään. Lapsen etu ei näyttäydy ensisijaisesti yksittäisen lapsen kokemuksena, tarpeena tai näkökulmana, vaan järjestelmätason tavoitteena ja ominaisuutena. Lapsen etu arvioidaan tällöin sen perusteella, miten hyvin palvelujärjestelmä toimii, ei ensisijaisesti sen perusteella, miten lapsi itse asemoi tai kokee tilanteensa. Tätä tulkintaa tukee myös se, että hallituksen esitysluonnoksessa korostetaan julkisen vallan velvollisuutta turvata riittävät sosiaalipalvelut (HE-luonnos 2026, 10–11), mikä kiinnittää lapsen edun oikeudellisesti järjestelmään eikä yksittäiseen kokemukseen. Tämä havainto konkretisoi lapsen edun institutionalisoitumista, jossa käsite saa merkityksensä hallinnollisessa kontekstissa ja kiinnittyy rakenteisiin, resursseihin ja ohjausjärjestelmiin (Harrikari 2008, 99–133; Toivonen 2017).

Tulkinta voidaan kytkeä myös laajempaan teoreettiseen keskusteluun lapsen edun luonteesta. Archardin ja Skivenesin (2009, 7–9) mukaan lapsen etu on avoin ja tulkinnallinen käsite, jonka sisältö muotoutuu kontekstin mukaan. Tässä aineistossa tämä avoimuus konkretisoituu siten, että lapsen etu täyttyy järjestelmää koskevilla merkityksillä. Toisin sanoen käsitteen avoimuus ei johda lapsen näkökulman vahvistumiseen, vaan sen kiinnittymiseen hallinnollisiin tavoitteisiin ja rakenteisiin.

Järjestelmälähtöisyys ei ilmene aineistoissa vain yksittäisinä painoituksina, vaan se toimii koko lapsen edun rakentumisen peruslogiikkana. Koska lapsen etu ei ole eksplisiittisesti määritetty, sen sisältö muodostuu niiden teemojen kautta, joita aineistoissa korostetaan. Näitä ovat erityisesti palvelujen saatavuus, oikea-aikaisuus, tehokkuus, yhdenvertaisuus ja kustannusvaikuttavuus. Esimerkiksi STM-aineistossa

palvelujärjestelmän kehittämistä perustellaan tarpeella *“selkeyttää palvelurakennetta ja parantaa kustannusvaikuttavuutta”* (STM 2026, 4–5), mikä osoittaa, että lapsen etu kytkeytyy myös järjestelmän taloudelliseen toimivuuteen. Näin lapsen etu sulautuu osaksi palvelujärjestelmää koskevaa kehittämisspuhetta. Tämä tekee käsitteestä hallinnollisesti käyttökelpoisen, mutta samalla se hämärtää sen yhteyttä yksittäisen lapsen tilanteeseen.

Tämä havainto syventää ymmärrystä hallinnollisen kielen luonteesta. Lapsen etu toimii aineistoissa normatiivisena taustaperiaatteena, jonka avulla muita tavoitteita voidaan oikeuttaa. Tällainen käyttö on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa lapsen edun on nähty toimivan hallinnollisena ja legitimizeettiä tuottavana käsitteenä (Harrikari 2008). Lapsen etu ei tällöin ole vain suojelun ja hyvinvoinnin periaate, vaan myös väline, jonka kautta sosiaalipoliittisia ratkaisuja tehdään hyväksyttäväksi.

Samalla järjestelmälähtöisyys rajaa sitä, millaisena lapsen etu voi aineistoissa näyttäytyä. Lapsen oma kokemus, osallisuus ja toimijuus jäävät väistämättä epäsuoriksi, kun tarkastelu kohdistuu järjestelmän toimivuuteen. Lundyn (2007, 933–935) esittämä näkemys lapsen oikeudesta tulla kuulluksi korostaa lapsen aktiivista roolia oman etunsa määrittelyssä, mutta analysoiduissa aineistoissa tämä ulottuvuus jää taka-alalle. Lapsen etu rakentuu pikemminkin lapsen puolesta kuin lapsen kanssa, mikä osoittaa selkeän jännitteen teoreettisen ja hallinnollisen lapsen edun välillä.

Järjestelmälähtöisyys näkyy myös siinä, että lapsen etu kytkeytyy vahvasti perheen tukemiseen. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että julkisen vallan tehtävänä on turvata lapsen kasvu ja kehitys tukemalla perhettä (HE-luonnos 2026, 11), mikä osoittaa, että lapsen etu rakentuu relationaalisesti perhesuhteiden kautta. Tämä on osittain linjassa Eekelaarin (1994, 47–50) esittämän relationaalisen lapsikäsitteen kanssa, jossa lapsen etu ymmärretään suhteessa hänen kasvuympäristöönsä. Aineistoissa tämä kuitenkin tarkoittaa sitä, että lapsen näkökulma välittyy epäsuorasti perheen kautta, eikä lapsi näyttäydy itsenäisenä toimijana.

Tämä tuo esiin jännitteen yksilöllisen ja relationaalisen lapsen edun välillä. Vaikka lapsen etu voidaan teoreettisesti ymmärtää yksilöllisenä oikeutena, aineistoissa se rakentuu vahvasti perheeseen ja järjestelmään kytkeytyvänä ilmiönä. Tämä epätasapaino vahvistaa käsitystä siitä, että lapsen etu määrittyy hallinnollisessa kontekstissa ennen kaikkea ulkopuolelta käsin.

Lisäksi järjestelmälähtöinen lapsen etu voidaan nähdä osana laajempaa sosiaalipoliittista kehystä, jossa korostuvat tehokkuus, vaikuttavuus ja resurssien hallinta. Hallituksen esitysluonnoksessa uudistuksia perustellaan myös julkisen talouden kestävyuden näkökulmasta (HE-luonnos 2026, 9), mikä tuo esiin sen, että lapsen etu kiinnittyy implisiittisesti myös taloudellisiin reunaehtoihin. Lapsen etu ei tällöin tarkoita ensisijaisesti lapsen kokemusta hyvinvoinnista, vaan järjestelmän kykyä tuottaa toivottuja lopputuloksia. Tämä muuttaa käsitteen luonnetta, lapsen etu ei ole pelkästään normatiivinen periaate, vaan myös osa hallinnollista ohjauslogiikkaa.

Tämän perusteella voidaan esittää kriittinen kysymys siitä, mitä lapsen edulle tapahtuu tällaisessa kehikossa. Mikäli lapsen etu määrittyy ensisijaisesti järjestelmän toimivuuden kautta, on vaarana, että sen yhteys yksittäisen lapsen tilanteeseen ja kokemukseen heikkenee. Tämä havainto tukee aiempaa tutkimusta, jossa on korostettu lapsen edun kontekstisidonnaisuutta ja tulkinnallisuutta (Pösö 2012), mutta tuo siihen uuden ulottuvuuden osoittamalla, miten tämä kontekstisidonnaisuus käytännössä kiinnittyy hallinnollisiin rakenteisiin.

Kokonaisuutena tarkasteltuna analyysi osoittaa, että lapsen etu rakentuu aineistoissa moniulotteisena mutta selvästi painottuneena käsitteenä. Se kiinnittyy vahvasti palvelujärjestelmän rakenteisiin, prosesseihin ja arviointikäytäntöihin, kun taas lapsen subjektiivinen kokemus ja toimijuus jäävät vähemmälle huomiolle. Tämä vahvistaa tutkimuksen keskeistä tulosta, lapsen etu näyttäytyy hallinnollisessa kontekstissa ensisijaisesti järjestelmälähtöisenä periaatteena.

4.4 Lapsen edun rakentuminen rinnakkaisaineistossa, vertaileva tarkastelu

Tässä alaluvussa tarkastellaan aineistojen välistä suhdetta kokonaisuutena. Tavoitteena ei ole asettaa sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotusta ensisijaiseksi ja hallituksen esitysluonnosta sitä vain täydentäväksi aineistoksi, vaan analysoida, miten lapsen etu rakentuu kahdessa toisiaan eri tavoin painottavassa hallinnollisessa tekstissä. Vertaileva tarkastelu mahdollistaa sen arvioimisen, missä määrin lapsen edun määrittely on yhteneväistä erilaisissa hallinnollisissa konteksteissa ja millaisia painotuseroja aineistojen välillä ilmenee. Samalla vertaileva analyysi tekee näkyväksi sen, millä tavoin

lapsen etu mukautuu eri hallinnollisiin tarkoituksiin säilyttäen kuitenkin asemansa keskeisenä ohjausperiaatteena.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotus ja hallituksen esitysluonnos edustavat samaan uudistusprosessiin liittyviä mutta luonteeltaan erilaisia asiakirjoja. Palvelu-uudistusehdotus painottuu kehittämiseen, sosiaalipoliittiseen ohjaukseen ja palvelujärjestelmän rakenteelliseen uudistamiseen, kun taas hallituksen esitysluonnos jäsentää vastaavaa kokonaisuutta lainsäädännöllisestä, oikeudellisesta ja perusoikeusperustaisesta näkökulmasta. Tämä ero näkyy myös aineistojen tavoitteenasettelussa: palvelu-uudistuksessa korostuvat palvelujen järjestämisen joustavuus, rakenteellinen selkeyttäminen ja taloudellinen kestävyys, kun taas hallituksen esitysluonnoksessa painopiste on perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisessa sekä julkisen vallan velvollisuuksissa (STM 2026, 4–5; HE-luonnos 2026, 9–11). Esimerkiksi STM-aineistossa tavoitteeksi asetetaan palvelurakenteen selkeyttäminen ja kustannusvaikuttavuuden parantaminen (STM 2026, 4–5), kun taas hallituksen esitysluonnoksessa korostetaan julkisen vallan velvollisuutta turvata riittävät sosiaalipalvelut (HE-luonnos 2026, 10–11). Näin jo aineistojen lähtökohdat kehystävät lapsen etua eri tavoin: toisessa se kiinnittyy kehittämiseen, toisessa oikeudelliseen velvoittavuuteen.

Tästä erosta huolimatta aineistojen välillä on huomattavia yhtäläisyyksiä siinä, miten lapsen etu rakentuu. Molemmissa aineistoissa lapsen etu ei näyttäydy keskeisenä eksplisiittisesti määriteltynä käsitteenä. Esimerkiksi STM-aineistossa todetaan, *että “on varmistettava, että lapsen etu sekä oikeus laadukkaaseen sosiaalihuoltoon toteutuvat”* (STM 2026, 97), mutta käsitettä ei tämän jälkeen systemaattisesti avata. Vastaavasti hallituksen esitysluonnoksessa lapsen etu kytkeytyy muihin sääntelyn tavoitteisiin ilman, että sitä määritellään itsenäisenä käsitteenä (HE-luonnos 2026, 9–11). Tämä vahvistaa tulkintaa siitä, että lapsen etu toimii hallinnollisessa ja oikeudellisessa ohjauksessa yleisenä normatiivisena periaatteena, jonka sisältö jää avoimeksi. Kuten Archard ja Skivenes (2009, 7–9) ovat todenneet, lapsen etu on luonteeltaan avoin ja tulkinnallinen käsite, mutta tässä aineistossa tämä avoimuus konkretisoituu erityisesti siten, että käsitteen sisältö täyttyy hallinnollisilla ja järjestelmää koskevilla merkityksillä.

Keskeinen yhtäläisyys liittyy siihen, että lapsen etu rakentuu molemmissa aineistoissa implisiittisesti palvelujärjestelmän kautta. STM-aineistossa korostetaan palvelujen

saatavuutta, oikea-aikaisuutta ja toimivuutta (STM 2026, 4–5), kun taas hallituksen esitysluonnoksessa keskiöön nousevat asiakkuusprosessien sujuvoittaminen ja palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen (HE-luonnos 2026, 65–68). Lisäksi esitysluonnoksessa viitataan asiakkuusprosessien kehittämiseen ja sujuvuuden parantamiseen, mikä osoittaa, että lapsen etu konkretisoituu prosessien tehokkuudessa ja hallinnassa. Näiden ilmausten kautta lapsen etu näyttäytyy molemmissa aineistoissa ensisijaisesti järjestelmän kyvykkyytenä toimia tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Lapsen etu ei siis ole erillinen arvioinnin kohde, vaan se sulautuu osaksi palvelujärjestelmää kuvaavaa kieltä.

Aineistojen välinen ero liittyy ennen kaikkea siihen, millä tavoin tämä järjestelmälähtöisyys kehystetään ja oikeutetaan. Palvelu-uudistusehdotuksessa lapsen etu rakentuu vahvemmin sosiaalipoliittisen kehittämispuheen kautta, jossa keskeisiä ovat palvelurakenteen selkeyttäminen, asiakasprosessien keventäminen ja kustannusvaikuttavuus (STM 2026, 4–5). Hallituksen esitysluonnoksessa puolestaan korostetaan oikeutta riittäviin palveluihin sekä julkisen vallan velvollisuuksia (HE-luonnos 2026, 10–11), mikä tuo lapsen etuun vahvemman oikeudellisen ulottuvuuden. Tästä huolimatta lapsen edun perusluonne säilyy molemmissa aineistoissa samankaltaisena. Lapsen etu konkretisoituu järjestelmän toimivuudessa, ei lapsen omassa kokemuksessa.

Vertaileva tarkastelu tuo esiin myös lapsen edun kaksijakoisen tehtävän aineistoissa. Toisaalta lapsen etu esitetään hyvinvoinnin tavoitteena, joka liittyy lapsen oikeuksiin ja palvelujen riittävyyteen. Toisaalta se toimii välineenä, jonka avulla uudistuksia perustellaan. Esimerkiksi STM-aineistossa palvelujärjestelmän kehittämistä perustellaan lapsen edulla (STM 2026, 4–5), kun taas hallituksen esitysluonnoksessa uudistuksia oikeutetaan viittaamalla julkisen vallan velvoitteisiin ja palvelujen riittävyyteen (HE-luonnos 2026, 9–11). Lapsen etu toimii tällöin normatiivisena perustelukategoriana, joka antaa hyväksyttävyyttä erilaisille hallinnollisille ja lainsäädännöllisille ratkaisuille. Tämä on linjassa Harrikarin (2008) esittämän näkemyksen kanssa lapsen edusta hallinnollisena legitimointikäsitteenä.

Eriyisen merkittävää on se, että lapsen etu kytkeytyy molemmissa aineistoissa myös taloudellisiin ja poliittisiin tavoitteisiin. Hallituksen esitysluonnoksessa uudistuksia perustellaan julkisen talouden kestävyuden näkökulmasta (HE-luonnos 2026, 9), kun

taas palvelu-uudistusehdotuksessa korostetaan kustannusvaikuttavuutta ja resurssien tehokasta käyttöä (STM 2026, 4–5). Näiden ilmausten kautta lapsen etu kiinnittyy implisiittisesti järjestelmän tehokkuuteen ja taloudellisiin reunaehtoihin. Tämä osoittaa, että lapsen etu ei ole pelkästään hyvinvointia kuvaava käsite, vaan myös osa laajempaa sosiaalipoliittista ohjausjärjestelmää. Ohjausjärjestelmää, jossa eri tavoitteet, kuten tehokkuus, taloudellisuus ja oikeudenmukaisuus kietoutuvat yhteen.

Samalla vertaileva tarkastelu osoittaa, että lapsen osallisuus ja subjektiivinen näkökulma jäävät molemmissa aineistoissa toissijaisiksi. Vaikka hallituksen esitysluonnoksessa viitataan yksilölliseen arviointiin, lapsen oma näkökulma ei nouse keskeiseksi lapsen edun määrittäjäksi. Tämä on ristiriidassa lapsioikeudellisen viitekehyksen kanssa, jossa lapsen oikeus tulla kuulluksi on keskeinen osa lapsen etua (Lundy 2007). Aineistoissa lapsen etu rakentuu pikemminkin lapsen puolesta kuin lapsen kanssa, mikä vahvistaa tulkintaa sen ulkopuolelta määrittyvästä luonteesta.

Kokonaisuutena vertaileva analyysi osoittaa, että aineistot tuottavat keskenään johdonmukaisen mutta painotuksiltaan eriytyneen kuvan lapsen edusta. Palvelu-uudistusehdotuksessa korostuu sosiaalipoliittinen ohjaus ja järjestelmätason kehittäminen, kun taas hallituksen esitysluonnoksessa lapsen etu ankkuroidaan oikeudelliseen kehykseen ja julkisen vallan velvoitteisiin. Tästä huolimatta lapsen etu rakentuu molemmissa aineistoissa implisiittisesti, järjestelmälähtöisesti ja pitkälti ulkopuolelta määriteltynä. Seuraavassa luvussa tarkastelen näiden tulosten merkitystä suhteessa lapsioikeudelliseen viitekehykseen, lapsen osallisuutta koskevaan tutkimukseen sekä lapsen edun hallinnollista käyttöä koskevaan kriittiseen keskusteluun.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä luvussa tarkastelen tutkimuksen keskeisiä tuloksia suhteessa teoreettiseen viitekehykseen ja aiempaan tutkimukseen sekä syvennän ymmärrystä lapsen edun käsitteestä sosiaalipoliittisessa kontekstissa. Tarkastelu pohjautuu luvussa 4 esitettyyn analyysiin, jossa lapsen edun rakentumista jäsennettiin erityisesti sen implisiittisen luonteen, kolmen keskeisen ulottuvuuden (institutionaalinen, prosessuaalinen ja arvioiva) sekä järjestelmälähtöisen painotuksen kautta. Luvussa analysoin, millä tavoin lapsen etu rakentuu sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa sekä rinnakkaisaineistona tarkastellussa hallituksen esitysluonnoksessa sosiaalihuoltolain muuttamisesta. Lisäksi pohdin, millaisia teoreettisia, yhteiskunnallisia ja käytännöllisiä implikaatioita tulokset tuottavat sekä millaisia jatkokysymyksiä ne avaavat. Tarkastelun tavoitteena ei ole ainoastaan koota tuloksia yhteen, vaan myös problematisoida niitä ja asettaa ne laajempaan sosiaalipoliittiseen ja lapsioikeudelliseen keskusteluun. Tässä mielessä luku toimii paitsi tulosten kokoamisena myös niiden kriittisenä uudelleentulkintana.

Tutkimuksen ensimmäinen keskeinen tulos on, ettei lapsen etu näydy sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotuksessa eikä hallituksen esitysluonnoksessa eksplisiittisesti määriteltynä käsitteenä, vaan se rakentuu implisiittisesti useiden teemojen kautta. Lapsen etu ei ole aineistoissa selkeästi rajattu tai tarkasti määritelty periaate, vaan pikemminkin hajautunut merkityskokonaisuus, joka tulee näkyväksi palvelujärjestelmää, perhettä, arviointia ja julkisen vallan velvoitteita koskevissa ilmauksissa (STM 2026, 4–5; HE-luonnos 2026, 9–11). Havainto on keskeinen, sillä se osoittaa, että lapsen etu ei toimi hallinnollisessa ohjauksessa ensisijaisesti selkeärajaisena normatiivisena käsitteenä, vaan laajempaa merkitysrakenteena, joka kytkeytyy palvelujärjestelmän toimintaan, organisointiin ja kehittämiseen.

Tämä implisiittinen rakentuminen on analyttisesti merkittävä havainto. Se viittaa siihen, että lapsen etu toimii hallinnollisessa kontekstissa enemmän taustalla vaikuttavana periaatteena kuin eksplisiittisesti artikuloituna käsitteenä. Lapsen etu ei tällöin ohjaa aineistoa yksittäisinä määritelminä, vaan läpäisee sen erilaisten tavoitteiden ja perustelujen kautta. Samalla tämä tarkoittaa, että lapsen edun sisältö jää avoimeksi ja tulkinnanvaraiseksi, eikä sitä sidota tiettyihin konkreettisiin kriteereihin. Tällainen

rakentuminen tukee teoreettista näkemystä lapsen edusta avoimena ja kontekstisidonnaisena käsitteenä, jota esimerkiksi Freeman (2011, 8–10) sekä Archard ja Skivenes (2009, 7–9) ovat korostaneet. Samalla tulos kuitenkin täsmentää tätä teoriaa osoittamalla, että hallinnollisessa ohjauksessa avoimuus konkretisoituu erityisesti järjestelmälähtöisten merkitysten kautta.

Lapsen edun implisiittisyys on jännitteisessä suhteessa lapsioikeudelliseen viitekehykseen. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa lapsen etu asetetaan ensisijaiseksi harkintaperusteeksi kaikissa lasta koskevissa toimissa (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, 3 artikla). Lisäksi YK:n lapsen oikeuksien komitea on täsmentänyt, että lapsen etu on samanaikaisesti aineellinen oikeus, oikeudellinen tulkintaperiaate ja menettelysääntö (Committee on the Rights of the Child 2013, 3–4). Tämä tarkoittaa, että lapsen edun tulisi näkyä paitsi yleisenä tavoitteena myös siinä, miten se on arvioitu, perusteltu ja tehty päätöksenteossa näkyväksi. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat kuitenkin, että tarkastelluissa hallinnollisissa aineistoissa lapsen etu jää usein juuri sellaiseksi taustalla vaikuttavaksi periaatteeksi, jonka konkreettista sisältöä ei avata. Tämä on merkittävä havainto myös Toivosen (2017) ja Hakalehdon (2016, 22–57) esittämien näkemysten kannalta, sillä heidän mukaansa lapsen etu ei saisi jäädä muodolliseksi viittaukseksi, vaan sen sisältö tulisi avata päätöksenteossa ja perusteluissa.

Toinen keskeinen tulos liittyy siihen, että lapsen edun rakentuminen jäsentyy aineistoissa kolmeen pääulottuvuuteen: institutionaaliseen, prosessuaaliseen ja arvioivaan lapsen etuun. Institutionaalinen ulottuvuus korostaa palvelujärjestelmän rakenteita, resurssien riittävyyttä ja järjestämisvastuuta (HE-luonnos 2026, 10–11). Prosessuaalinen ulottuvuus puolestaan tekee näkyväksi asiakasprosessien sujuvuuden, palvelutarpeen arvioinnin ja palveluihin pääsyn merkityksen (HE-luonnos 2026, 65–68; STM 2026, 4). Arvioiva ulottuvuus taas liittyy lapsen edun yksilölliseen harkintaan ja palvelujen riittävyyden arviointiin (HE-luonnos 2026, 11).

Näiden ulottuvuuksien erottaminen tekee näkyväksi lapsen edun moniulotteisuuden hallinnollisessa kontekstissa. Samalla se osoittaa, että lapsen etu ei ole yksi yhtenäinen periaate, vaan rakentuu useista rinnakkaisista näkökulmista, jotka kytkeytyvät eri toimintatasoihin. Institutionaalinen ulottuvuus paikantuu järjestelmätasolle, prosessuaalinen ulottuvuus palveluprosesseihin ja arvioiva ulottuvuus yksittäisiin

arviointitilanteisiin. Tämä jäsentely osoittaa, että lapsen etu toimii eräänlaisena yhdistävänä käsitteenä, joka kokoaa yhteen järjestelmätason, toiminnan ja yksilöllisen arvioinnin näkökulmia. Samalla ulottuvuuksien välinen painotus ei ole tasainen, mikä viittaa siihen, että kaikki lapsen edun ulottuvuudet eivät saa aineistossa yhtä suurta merkitystä.

Tämä tulos keskustelee suoraan Eekelaarin (1994, 47–50) esittämän lapsen edun moniulotteisen jäsenyyden kanssa. Eekelaarin mukaan lapsen etu koostuu perustarpeiden turvaamisesta, kehityksen tukemisesta ja autonomian huomioimisesta. Tämän tutkimuksen aineistoissa lapsen edun moniulotteisuus kyllä tulee näkyväksi, mutta eri tavoin, perustarpeisiin ja palvelujen turvaamiseen liittyvät institutionaaliset ja prosessuaaliset näkökulmat korostuvat, kun taas autonomiaan, osallisuuteen ja lapsen omaan toimijuuteen liittyvät ulottuvuudet jäävät selvästi taka-alalle. Näin aineisto ei kiistä lapsen edun moniulotteisuutta, mutta se osoittaa, että hallinnollisessa kontekstissa moniulotteisuus jäsenyyden ennen kaikkea järjestelmän toiminnan, palveluprosessien ja arviointikäytäntöjen kautta.

Kolmas keskeinen tulos on lapsen edun selvä järjestelmälähtöisyys. Tulosten perusteella lapsen etu näyttäytyy molemmissa aineistoissa ensisijaisesti palvelujärjestelmän toimivuuden kautta määrittynä periaatteena. Se kytkeytyy erityisesti palvelujen saatavuuteen, oikea-aikaisuuteen, rakenteelliseen selkeyteen ja taloudelliseen kestävyteen (STM 2026, 4–5; HE-luonnos 2026, 9–11). Tämä järjestelmälähtöisyys on keskeinen tulkinnallinen havainto, sillä se osoittaa, että lapsen etu rakentuu aineistossa ennen kaikkea rakenteellisten ja hallinnollisten tekijöiden kautta. Lapsen etu ei tällöin määriy ensisijaisesti lapsen kokemuksen, näkökulman tai toimijuuden kautta, vaan järjestelmän kyvynä tuottaa palveluja.

Tämä havainto ei ole yksiselitteisesti kielteinen. Kuten Jahnukainen & Paasivirta (2022) sekä Mänttari-van der Kuip (2022, 21–43) osoittavat, lapsen edun toteutuminen käytännön sosiaalityössä on vahvasti riippuvaista palvelujärjestelmän rakenteista, henkilöstöresursseista ja työn organisatorisista ehdoista. Jos palvelut eivät ole saatavilla, oikea-aikaisia tai riittävästi resursoituja, lapsen oikeudet ja hyvinvointi eivät voi toteutua käytännössä. Tästä näkökulmasta palvelujärjestelmän toimivuus on välttämätön osa lapsen etua. Tämän tutkimuksen tulokset kuitenkin osoittavat, että

hallinnollisessa aineistossa tämä järjestelmätason näkökulma saa niin vahvan aseman, että se alkaa määrittää lapsen etua kokonaisuutena.

Tässä muodostuu olennainen jännite. Teoreettisessa tarkastelussa lapsen etu jäsentyy keskeisesti suhteessa lapsen oikeuksiin, osallisuuteen ja toimijuuteen. Lapsen oikeus tulla kuulluksi on nähty keskeisenä osana lapsen edun määrittelyä, eikä lapsen etua voida lapsioikeudellisesta näkökulmasta arvioida uskottavasti ilman lapsen näkemyksen huomioon ottamista (Committee on the Rights of the Child 2013, 12–13; Lundy 2007, 929–935). Myös Jamesin ja Proutin (1997, 7–9) lapsuudentutkimuksellinen näkökulma korostaa lasta aktiivisena toimijana eikä vain suojelun tai palvelujen kohteena. Tässä tutkimuksessa analysoitu aineisto ei kuitenkaan tue tätä näkökulmaa vahvasti. Lapsen osallisuus jää pitkälti implisiittiseksi ja toissijaiseksi, eikä lapsen näkökulma näyttäydy keskeisenä lapsen edun määrittelyä ohjaavana tekijänä.

Tämä merkitsee sitä, että lapsen etu irtautuu osittain siitä lapsioikeudellisesta viitekehyksestä, jossa lapsen näkökulma on keskeinen. Hallinnollisessa aineistossa lapsen etu rakentuu ennen kaikkea järjestelmän omien tavoitteiden ja toimintalogiikan kautta. Tässä mielessä voidaan puhua lapsen edun normatiivisesta siirtymästä: käsitteen sisältö muuttuu sen mukaan, missä kontekstissa sitä käytetään. Lapsen etu ei katoa hallinnollisessa tekstissä, mutta se muuntuu. Se ei näyttäydy ensisijaisesti lapsen kokemuksen, osallisuuden tai yksilöllisen tilanteen kautta, vaan järjestelmän toimivuuden, resurssien ja palvelujen saavutettavuuden kautta.

Tämä havainto avaa tärkeän kriittisen näkökulman lapsilähtöisyyteen. Vaikka lapsen etu toimii keskeisenä periaatteena sosiaalipoliittisessa ohjauksessa, sen sisältö ei välttämättä ole lapsilähtöinen siinä merkityksessä, jossa lapsen oma kokemus, näkemykset ja toimijuus olisivat keskiössä. Pikemminkin lapsilähtöisyys näyttäytyy aineistossa järjestelmän ominaisuutena: hyvänä palvelujärjestelmänä, toimivina prosesseina ja oikea-aikaisina palveluina. Tämä viittaa siihen, että lapsilähtöisyys ymmärretään hallinnollisessa kontekstissa rakenteellisena eikä kokemuksellisenä ilmiönä. Tässä voidaan tunnistaa jopa eräänlainen käsitteellinen käänne: lapsilähtöisyys ei ensisijaisesti viittaa lapseen, vaan järjestelmään.

Tutkimus tuo esiin myös keskeisen jännitteen yksilöllisen ja kollektiivisen tason välillä. Siinä missä lapsen etu edellyttää teoreettisesti yksilöllistä ja tapauskohtaista arviointia, hallinnollisessa aineistossa se näyttäytyy kollektiivisena ja yleisluonteisena

periaatteena. Tämä johtaa siihen, että lapsen etu ymmärretään ensisijaisesti palvelujärjestelmän toimivuuden kautta, jolloin yksittäisen lapsen kokemus ja tarpeet jäävät toissijaisiksi. Tämä ei ole pelkästään käsitteellinen ero, vaan sillä on myös käytännöllisiä seurauksia: se vaikuttaa siihen, millaisia ratkaisuja pidetään lapsen edun mukaisina ja millaisia näkökulmia päätöksenteossa priorisoidaan.

Freemanin (2011, 65–67) esittämä jännite lapsen edun yleisen normatiivisuuden ja tapauskohtaisen arvioinnin välillä konkretisoituu tässä tutkimuksessa hallinnollisella tasolla. Lapsen etu toimii yhtä aikaa yleisenä periaatteena ja yksilöllistä arviointia edellyttävänä käsitteenä, mutta hallinnollisessa aineistossa painopiste siirtyy selvästi yleiseen ja kollektiiviseen. Tämä voi tuottaa tilanteita, joissa järjestelmän tehokkuus, ennakoitavuus ja hallittavuus alkavat määrittää sitä, mitä lapsen eduksi voidaan ylipäätään tunnistaa. Tällainen jäsenitys voi systemaattisesti jättää lapsen yksilöllisen näkökulman rakenteellisten tavoitteiden varjoon.

Neljäs keskeinen tulos liittyy aineistojen väliseen suhteeseen. Vertaileva tarkastelu osoittaa, että sosiaalihuollon palvelu-uudistusehdotus ja hallituksen esitysluonnos tuottavat keskenään johdonmukaisen kuvan lapsen edusta, vaikka niiden painotukset eroavat. Palvelu-uudistusehdotuksessa korostuu järjestelmätason kehittäminen ja kustannusvaikuttavuus, kun taas hallituksen esitysluonnoksessa lapsen etu ankkuroidaan vahvemmin perus- ja ihmisoikeuskehykseen sekä julkisen vallan velvoitteisiin (STM 2026, 4–5; HE-luonnos 2026, 9–11). Tämä ero ei kuitenkaan muuta lapsen edun perusluonnetta aineistoissa, vaan kyse on ennen kaikkea painotuserosta. Molemmissa aineistoissa lapsen etu rakentuu ensisijaisesti järjestelmälähtöisesti, vaikka sitä kehystetään eri tavoin.

Tämä havainto on merkittävä, sillä se osoittaa, että lapsen edun hallinnollinen muotoutuminen ei ole yksittäisen asiakirjan erityispiirre, vaan laajempi ilmiö, joka läpäisee erilaisia hallinnollisia konteksteja. Lapsen etu saa erilaisia retorisia, oikeudellisia ja sosiaalipoliittisia muotoiluja, mutta sen perusrakenne säilyy samankaltaisena. Hallituksen esitysluonnoksessa lapsen etu on selvemmin sidoksissa julkisen vallan vastuuseen ja oikeudellisiin velvoitteisiin, kun taas palvelu-uudistusehdotuksessa se kytkeytyy vahvemmin palvelujärjestelmän kehittämiseen. Molemmissa tapauksissa lapsen etu kuitenkin rakentuu järjestelmän, palvelujen ja institutionaalisten ehtojen kautta.

Tämä tukee luvussa 2 esitettyä käsitystä lapsen edusta kontekstisidonnaisena käsitteenä. Kurki-Suonion (1999) historiallis-oikeudellinen tarkastelu ja Pösön (2016, 18–20) lapsuutta koskeva yhteiskunnallinen näkökulma osoittavat, että lapsen etu ei ole ajasta ja paikasta riippumaton käsite, vaan se muotoutuu suhteessa kulloisiinkin institutionaalisiin ja kulttuurisiin kehyksiin. Tässä tutkimuksessa tämä kontekstisidonnaisuus näkyy siinä, että lapsen etu saa eri asiakirjoissa erilaisia painotuksia, mutta säilyy silti järjestelmälähtöisenä. Näin tutkimus tarkentaa aiempaa käsitteellistä keskustelua osoittamalla, että hallinnollisessa kontekstissa lapsen edun kontekstisidonnaisuus ei tarkoita vain tapauskohtaista vaihtelua, vaan myös institutionaalista mukautumista.

Viides keskeinen tulos liittyy lapsen edun kaksijakoiseen tehtävään aineistoissa. Tarkastelun perusteella lapsen etu toimii samanaikaisesti sekä hyvinvoinnin tavoitteena että hallinnollisena ja normatiivisena välineenä. Se konkretisoituu palvelujärjestelmän kehittämisen tavoitteissa, mutta toimii myös perusteluna uudistuksille, jotka liittyvät esimerkiksi palvelujen tehostamiseen ja julkisen talouden kestäväyteen (STM 2026, 4–5; HE-luonnos 2026, 9). Tämä kaksijakoisuus tekee lapsen edusta analyttisesti erityisen kiinnostavan käsitteen. Yhtäältä se viittaa lapsen hyvinvointiin ja oikeuksiin, mutta toisaalta se toimii välineenä, jonka avulla erilaisia hallinnollisia ratkaisuja voidaan perustella.

Tämä havainto kytkeytyy Pösön (2012, 75–97) esittämään näkemykseen lapsen edusta moraalisen kannanottona sekä Pekkarisen (2011) huomioon siitä, että lapsipolitiikassa lapsen etu voi jäädä yleiseksi tavoitteeksi, jonka sisältöä ei tarkemmin eritellä. Lapsen etu ei siis ole pelkästään arvioinnin kohde, vaan myös osa perustelukäytäntöä. Tämä tarkoittaa, että lapsen etu toimii sekä tavoitteena että keinona, mikä tekee sen käytöstä joustavaa mutta samalla tulkinnallisesti haastavaa. Joustavuus mahdollistaa käsitteen soveltamisen monenlaisiin tilanteisiin, mutta samalla se avaa mahdollisuuden siihen, että lapsen etua käytetään hallinnollisten ratkaisujen oikeuttamiseen ilman, että lapsen näkökulmaa tai oikeuksia tarkastellaan konkreettisesti.

Tämä havainto avaa kriittisen kysymyksen käsitteen käytöstä. Mikäli lapsen etu toimii ensisijaisesti legitimointikäsitteenä, on olemassa riski, että sen sisältö jää toissijaiseksi suhteessa sen käyttöarvoon. Tällöin lapsen etu voi toimia retorisenä viittauksena, joka tuottaa vaikutelman lapsilähtöisyydestä ilman, että lapsen näkökulmaa todella

tarkastellaan. Tässä voidaan puhua lapsen edun instrumentaalistumisesta, käsitettä käytetään välineenä muiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä ei tarkoita, että lapsen etu olisi merkityksetön, mutta se viittaa siihen, että sen merkitys voi siirtyä sisällöllisestä arvioinnista kohti retorista ja poliittista käyttöä.

Kriittisen realismin näkökulmasta tarkasteltuna tämä kehitys ei ole sattumanvarainen, vaan kytkeytyy laajempiin rakenteellisiin mekanismeihin. Lapsen edun hallinnallistuminen voidaan ymmärtää seurauksena hallinnollisesta ohjauslogiikasta, jossa korostuvat tehokkuus, vaikuttavuus, mittaaminen ja resurssien hallinta. Tällaisessa kontekstissa käsitteet, kuten lapsen etu, mukautuvat niihin vaatimuksiin, joita järjestelmä asettaa. Lapsen etu ei siis ainoastaan ohjaa järjestelmää, vaan myös muotoutuu sen ehdoilla. Tämä tuo esiin käsitteen kaksisuuntaisen luonteen, se on sekä ohjauksen väline että ohjauksen tuote.

Sayerin (2011, 11–14) kriittisen realismin näkökulmasta sosiaalista todellisuutta ei voida ymmärtää vain havaittavien ilmiöiden tasolla, vaan on tarkasteltava myös niitä rakenteita ja mekanismeja, jotka tuottavat havaittavia ilmiöitä. Tässä tutkimuksessa hallinnolliset asiakirjat eivät ainoastaan kuvaa lapsen etua, vaan osallistuvat sen rakentamiseen. Ne määrittävät, millaiset lapsen edun ulottuvuudet tulevat näkyviksi ja millaiset jäävät vähemmälle huomiolle. Tästä näkökulmasta lapsen edun järjestelmälähtöisyys ei ole vain aineistossa havaittu piirre, vaan se heijastaa syvempiä sosiaalipoliittisia ja institutionaalisia rationaliteetteja.

Tämä näkökulma tuo esiin vallan ja asiantuntijuuden kysymykset. Koska lapsen etu ei ole ennalta määritelty, sen sisältö rakentuu niiden toimijoiden kautta, joilla on valtaa määritellä sitä. Hallinnollisessa kontekstissa tämä tarkoittaa viranomaisia, asiantuntijoita ja poliittisia toimijoita. Lapsen etu ei tällöin ole neutraali tai objektiivinen periaate, vaan sidoksissa niihin tulkintakehyksiin, joita nämä toimijat käyttävät. Tämä tekee lapsen edusta myös vallankäytön välineen, vaikka sitä käytetään normatiivisesti myönteisenä käsitteenä. Hansenin ja Ainsworthin (2009, 431–439) kriittinen huomio lapsen edun itsestään selvästä myönteisyydestä on tässä yhteydessä erityisen tärkeä, sillä käsitteen normatiivinen hyväksyttävyyys voi peittää alleen sen, että sen sisältö rakentuu aina jonkin toimijan tai instituution tulkinnan kautta.

Tulokset voidaan kytkeä myös laajempaan hyvinvointivaltion muutokseen. Nykyisessä sosiaalipoliittisessa kontekstissa korostuvat tehokkuus, vaikuttavuus ja

palvelujärjestelmän toimivuus. Tällaisessa kehikossa lapsen etu kiinnittyy väistämättä näihin tavoitteisiin. Tämä ei ole ongelma sinänsä, mutta se muuttaa käsitteen sisältöä. Lapsen etu ei tällöin ensisijaisesti kuvaa lapsen kokemusta, vaan järjestelmän kykyä tuottaa toivottuja tuloksia. Voidaan jopa väittää, että lapsen etu operationalisoituu tässä kontekstissa järjestelmän suorituskyvyn mittariksi.

Tämä kehitys herättää kysymyksen lapsen edun ”tyhjenemisestä”. Mikäli lapsen etu mukautuu jatkuvasti eri konteksteihin ilman, että sen sisältöä määritellään tarkemmin, on olemassa riski, että siitä tulee yleisluonteinen viittaus, jonka merkitys jää epäselväksi. Tällöin lapsen etu voi menettää analyyttisen tarkkuutensa ja muuttua käsitteeksi, joka tarkoittaa kaikkea ja ei mitään samanaikaisesti. Tämä riski korostaa tarvetta käsitteen kriittiselle tarkastelulle ja tekee näkyväksi sen, että lapsen etu ei ole itsestään selvä, vaan jatkuvan neuvottelun kohde.

Samalla on kuitenkin tärkeää tunnistaa, että lapsen edun avoimuus on myös sen vahvuus. Ilman tätä avoimuutta käsitettä ei voitaisi soveltaa erilaisiin tilanteisiin. Freemanin (2011) korostama lapsen edun joustavuus on edelleen tärkeä lähtökohta: lapsen tilanteet ovat yksilöllisiä, eikä lapsen etua voida määritellä tyhjentävästi etukäteen. Kysymys ei siis ole siitä, että lapsen etu tulisi määritellä yksiselitteisesti, vaan siitä, että sen käyttö edellyttää läpinäkyvyyttä ja perusteltavuutta. Hallinnollisessa ohjauksessa tämä tarkoittaa, että lapsen etuun viittaaminen ei riitä, vaan sen sisältö tulisi tehdä näkyväksi ja arvioitavaksi.

Kuudes ja tutkimuksen kannalta keskeisin tulos on jännite teoreettisen ja hallinnollisen lapsen edun välillä. Teoreettisessa viitekehyksessä lapsen etu kytkeytyy vahvasti lapsen oikeuksiin, osallisuuteen ja toimijuuteen. Hallinnollisissa aineistoissa nämä ulottuvuudet jäävät kuitenkin selvästi taka-alalle. Sen sijaan keskiöön nousevat järjestelmän toimivuus, oikeudelliset velvoitteet ja rakenteelliset edellytykset. Tämä jännite ei ole ainoastaan kuvaileva havainto, vaan se viittaa käsitteelliseen muutokseen: lapsen etu muuntuu kontekstin mukaan. Hallinnollisessa ohjauksessa lapsen etu toimii ensisijaisesti järjestelmää jäsentävänä periaatteena, kun taas teoreettisessa tarkastelussa se kytkeytyy yksilölliseen kokemukseen ja oikeuksiin.

Tämä ero tuo esiin lapsen edun käsitteellisen joustavuuden, mutta samalla se paljastaa, että käsitteen sisältö ei ole neutraali tai pysyvä, vaan sidoksissa siihen kontekstiin, jossa sitä käytetään. Tässä suhteessa tutkimukseni tulokset vahvistavat lapsen edun

tulkinnallisuutta koskevaa aiempaa tutkimusta, mutta tarkentavat sitä hallinnollisen ohjauksen näkökulmasta. Lapsen etu ei ole vain avoin käsite, vaan myös institutionaalisesti suuntautuva käsite. Lapsen etu saa erilaisen sisällön riippuen siitä, tarkastellaanko sitä lapsioikeudellisessa, sosiaalityön käytännöllisessä vai sosiaalipoliittisessa hallinnollisessa kontekstissa.

Tulosten perusteella voidaan tarkastella myös sitä, millaisia seurauksia lapsen edun hallinnallistumisella on tiedonmuodostukselle sosiaalipoliittisessa ohjauksessa. Mikäli lapsen etu rakentuu ensisijaisesti järjestelmälähtöisesti ja implisiittisesti, se vaikuttaa siihen, millaista tietoa pidetään relevanttina ja millä tavoin lapsen hyvinvointia koskevaa tietoa tuotetaan. Tällöin korostuvat mittarit, tilastot ja järjestelmän suorituskyky kuvaavat indikaattorit, kun taas lapsen kokemuksellinen tieto ja arjen näkökulmat jäävät helposti vähemmälle huomiolle. Tämä ei ole pelkästään metodologinen kysymys, vaan liittyy siihen, millainen ymmärrys lapsen edusta ylipäätään on mahdollista muodostaa hallinnollisessa kontekstissa.

Tässä mielessä lapsen edun tarkastelu kytkeytyy myös siihen, millaisia tiedonlähteitä ja näkökulmia sosiaalipoliittisessa päätöksenteossa arvostetaan. Mikäli lapsen etu määrittyy ensisijaisesti järjestelmän toimivuuden kautta, myös päätöksenteon tietopohja rakentuu vastaavasti järjestelmätasoisesta tiedosta. Tämä voi johtaa siihen, että lapsen arjen kokemukset, yksilölliset tilanteet ja kontekstisidonnaiset tarpeet jäävät vähemmälle huomiolle, vaikka juuri nämä tekijät ovat keskeisiä lapsen edun kannalta yksittäisissä tilanteissa. Näin ollen lapsen edun hallinnallistuminen ei vaikuta ainoastaan käsitteelliseen tasoon, vaan myös siihen, millaista todellisuutta sosiaalipoliittinen ohjaus tuottaa ja tekee näkyväksi.

Lundyn (2007) osallisuusmallin näkökulmasta tämä on erityisen ongelmallista. Jos lapsen osallisuus edellyttää tilaa, ääntä, yleisöä ja vaikutusta, hallinnollisessa aineistossa lapsen ääni jää hyvin etäiseksi. Lapsen näkökulma ei ole aineiston tiedollinen lähtökohta, vaan lapsen etua kuvataan muiden toimijoiden, palvelujärjestelmän ja sääntelyn näkökulmista. Tämä ei tarkoita, etteivätkö hallinnolliset ratkaisut voisi edistää lapsen etua, mutta se tarkoittaa, että lapsen etu rakentuu pääosin ilman lapsen omaa tiedollista panosta. Tällöin lapsen etu määritellään lapsen puolesta, ei lapsen kanssa.

Lisäksi voidaan pohtia, missä määrin lapsen edun implisiittinen luonne vaikeuttaa sen kriittistä arviointia. Mikäli käsitettä ei määritellä eksplisiittisesti, sen käyttöä on vaikea

kyseenalaistaa tai arvioida systemaattisesti. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa lapsen etuun vedotaan ilman, että sen sisältöä tai toteutumista tarkastellaan konkreettisesti. Tällöin lapsen etu toimii enemmän oletuksena kuin analyysin kohteena. Tämä korostaa tarvetta kehittää sellaisia käytäntöjä ja arviointitapoja, joissa lapsen edun sisältö tehdään näkyväksi ja perusteltavaksi myös hallinnollisessa valmistelussa.

Tämä näkökulma täydentää tutkimuksen keskeistä johtopäätöstä siitä, että lapsen etu ei ole vain normatiivinen periaate, vaan myös tiedon ja vallan risteyskohdassa rakentuva käsite. Sen merkitys ei määräydy ainoastaan sen mukaan, mitä sillä tarkoitetaan, vaan myös sen mukaan, miten sitä käytetään, kuka sitä käyttää ja millaisessa kontekstissa sitä sovelletaan. Näin ollen lapsen edun tarkastelu edellyttää jatkossakin paitsi käsitteellistä myös tiedollista ja institutionaalista analyysia.

Tutkimuksen keskeinen implikaatio on, että lapsilähtöisyyttä tulisi tarkastella kriittisemmin sosiaalipoliittisessa ohjauksessa. Mikäli lapsen etu rakentuu ensisijaisesti järjestelmälähtöisesti, on tarpeen pohtia, miten lapsen näkökulma voidaan tuoda näkyvämmäksi. Tämä edellyttää paitsi käsitteellistä tarkennusta myös käytännön muutoksia siinä, miten lapsen näkökulmaa huomioidaan hallinnollisessa valmistelussa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi systemaattisempia lapsivaikutusten arviointeja, vahvempaa osallistumista tai uusia tapoja tuottaa tietoa lasten kokemuksista.

Lapsivaikutusten arvioinnin näkökulmasta tämä on erityisen tärkeää. Jos lapsen etu rakentuu hallinnollisessa aineistossa ensisijaisesti palvelujärjestelmän toimivuuden kautta, lapsivaikutusten arvioinnin tehtäväksi tulisi nousta juuri tämän tulkinnan täydentäminen ja kriittinen tarkentaminen. Arvioinnissa tulisi kysyä, miten uudistus vaikuttaa lasten arkeen, oikeuksiin, osallisuuteen, palvelujen saavutettavuuteen ja yksilöllisiin tilanteisiin. Muutoin on vaarana, että lapsivaikutusten arviointi jää osaksi samaa hallinnollista logiikkaa, jossa lapsen etu määrittyy järjestelmän toimivuuden eikä lapsen kokemuksen kautta.

Tutkimuksen rajoitteena voidaan pitää aineiston rajautuneisuutta, mikä vaikuttaa siihen, millaisena lapsen etu näyttäytyy. Aineisto koostuu hallinnollisista asiakirjoista, joten tulokset kuvaavat ennen kaikkea lapsen edun rakentumista sosiaalipoliittisessa valmistelussa ja ohjauksessa. Ne eivät sellaisenaan kerro siitä, miten lapsen etu määrittyy käytännön sosiaalityössä, yksittäisissä palvelutarpeen arvioinneissa tai lasten omilla kokemuksilla. Tämä raja on tutkimustehtävän kannalta perusteltu, mutta

samalla se osoittaa, että lapsen edun kokonaisvaltainen ymmärtäminen edellyttää jatkossa myös muita aineistoja ja näkökulmia.

Jatkossa olisi tärkeää tarkastella lapsen edun rakentumista eri konteksteissa, erityisesti käytännön työssä ja lasten omista näkökulmista. Tämä mahdollistaisi monipuolisemman ymmärryksen käsitteestä ja auttaisi arvioimaan, missä määrin hallinnollinen lapsen etu vastaa käytännön todellisuutta. Lasten omien kokemusten tutkiminen olisi erityisen tärkeää siksi, että tässä tutkimuksessa lapsen ääni jäi aineiston luonteen vuoksi välilliseksi. Jatkotutkimuksessa tulisi tarkastella, miten lapset itse ymmärtävät palvelujen oikea-aikaisuuden, saavutettavuuden, tuen riittävyden ja oman etunsa toteutumisen.

Toinen keskeinen jatkotutkimuksen suunta liittyy käytännön päätöksentekoon. Tutkimuksen tulokset avaavat kysymyksen siitä, missä määrin lapsen edun käsitteen hallinnallinen muotoutuminen vaikuttaa konkreettiseen päätöksentekoon ja palveluiden toteutumiseen. Mikäli lapsen etu jäsentyy ensisijaisesti järjestelmätason toimivuuden kautta, on mahdollista, että päätöksenteossa korostuvat ratkaisut, jotka tukevat järjestelmän tehokkuutta, ennakoitavuutta ja hallittavuutta, mutta eivät välttämättä vastaa yksittäisen lapsen monimutkaisiin ja kontekstisidonnaisiin tarpeisiin. Tämä ei tarkoita, että järjestelmälähtöisyys olisi lähtökohtaisesti ongelmallista, vaan pikemminkin sitä, että se asettaa tietynlaiset rajat sille, millaisia ratkaisuja voidaan ylipäätään pitää lapsen edun mukaisina.

Kolmas jatkotutkimuksen suunta liittyy lapsen edun käyttöön legitimoitukäsitteenä. Olisi tärkeää tutkia laajemmin, millaisissa hallinnollisissa ja poliittisissa yhteyksissä lapsen etuun vedotaan ja millaisia ratkaisuja sen avulla oikeutetaan. Tällainen tutkimus voisi auttaa erottamaan tilanteet, joissa lapsen etu toimii aidosti lapsen oikeuksia ja hyvinvointia vahvistavana periaatteena, tilanteista, joissa se toimii ensisijaisesti hallinnollisten tai poliittisten tavoitteiden perusteluna. Tämä olisi tärkeää myös lapsen edun demokraattisen arvioitavuuden kannalta. Mitä vahvempi käsitteen normatiivinen painoarvo on, sitä tärkeämpää on, että sen sisältö ja käyttö tehdään näkyväksi.

Tämä havainto kytkeytyy laajempaan kysymykseen normatiivisten käsitteiden käytöstä julkisessa vallankäytössä. Kun lapsen etu toimii sekä arvioinnin kriteerinä että päätöksenteon oikeuttamisen välineenä, sen merkitys ei rajoitu yksittäisiin tilanteisiin, vaan ulottuu koko järjestelmän toimintalogiikkaan. Tällöin lapsen edun sisältö ei ole

pelkästään eettinen tai oikeudellinen kysymys, vaan myös hallinnollinen ja poliittinen kysymys siitä, millaisia arvoja ja prioriteetteja sosiaalipoliittisessa ohjauksessa pidetään keskeisinä. Tämä korostaa entisestään tarvetta tarkastella lapsen etua kriittisesti myös päätöksenteon käytäntöjen tasolla, ei ainoastaan käsitteellisenä tai teoreettisena ilmiönä.

Tutkimuksen keskeinen johtopäätös voidaan tiivistää seuraavalla tavalla. Lapsen etu ei hallinnollisissa asiakirjoissa jäsenyksi ensisijaisesti lapsen näkökulmasta määrittävänä periaatteena, vaan järjestelmälähtöisenä käsitteenä, jossa lapsen hyvinvointi rakentuu palvelujärjestelmän toimivuuden, rakenteiden ja ohjauslogiikan kautta. Kokonaisuutena tutkimus osoittaa, että lapsen etu rakentuu hallinnollisissa aineistoissa moniulotteisesti mutta epätasapainoisesti. Lapsen etu kiinnittyy vahvimmin institutionaalsiin rakenteisiin, palveluprosesseihin ja oikeudellisiin velvoitteisiin, mutta lapsen osallisuus ja subjektiivinen kokemus jäävät kuitenkin taustalle. Tämä epätasapaino viittaa laajempaan ilmiöön, jossa lapsen etu saa hallinnollisessa kontekstissa järjestelmälähtöisen muodon.

Tulosten perusteella hallinnollisessa valmistelussa on välttämätöntä tehdä näkyväksi, miten lapsen näkökulma on huomioitu ja millä tavoin lapsen etu on konkreettisesti määritetty. Muutoin lapsen etu jää helposti retoriseksi viittaukseksi ilman arvioitavaa sisältöä, jolloin sen normatiivinen voima heikkenee. Sen ei tulisi toimia itsestään selvänä perusteluna, vaan jatkuvan arvioinnin ja kriittisen tarkastelun kohteena. Lapsen etu ei näin näyttäyty sosiaalipoliittisessa ohjauksessa yksiselitteisenä lapsilähtöisenä periaatteena, vaan hallinnollisesti rakentuvana ja järjestelmälähtöisesti jäsenyvänä käsitteenä. Se toimii samanaikaisesti normatiivisena viitekehyksenä, ohjauksen välineenä ja uudistuksia legitimoivana käsitteenä, jonka sisältö jää suurelta osin implisiittiseksi. Tämä tekee lapsen edusta yhtä aikaa välttämättömän ja ongelmallisen: se mahdollistaa joustavan ja kontekstisidonnaisen arvioinnin, mutta altistuu tulkinnoille, jotka voivat etäännyttää sen lapsen omasta kokemuksesta ja toimijuudesta.

Siksi lapsen etua ei tule ymmärtää valmiina lähtökohtana, vaan jatkuvaa reflektiota ja näkyväksi tekemistä edellyttävänä käsitteenä. Sen kriittinen tarkastelu on välttämätöntä erityisesti sosiaalipoliittisessa valmistelussa, jossa käsitteen avoimuus on keskeinen osa sitä, miten lapsen asemaa, hyvinvointia ja oikeuksia määritellään ja ohjataan.

6 Lähteet

Aaltonen, Anna-Kaisa (2009) *Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimissa*. Helsinki: Edita.

Alston, Philip (1994) The best interests principle: Towards a reconciliation of culture and human rights. Teoksessa Philip Alston (toim.) *The Best Interests of the Child: Reconciling Culture and Human Rights*. New York: Oxford University Press, 1–25.

Araneva, Mirjam (2022) *Lapsen suojelu: Toteuttaminen ja päätöksenteko*. Helsinki: Alma Talent.

Archard, David & Skivenes, Marit (2009) Balancing a child's best interests and a child's views. *International Journal of Children's Rights* 17(1), 1–21.

Bowen, Glenn A. (2009) Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal* 9(2), 27–40.

Committee on the Rights of the Child (2013) *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration*. United Nations. Viitattu 12.4.2026. <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2013/95780>

Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (2018) *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. 5. painos. Thousand Oaks: SAGE.

Eekelaar, John (1994) The interests of the child and the child's wishes: The role of dynamic self-determinism. *International Journal of Law and the Family* 8(1), 42–61. <https://doi.org/10.1093/lawfam/8.1.42>

Eitakari, Piia (2019) *Lapsen etu sijaishuollon asiakassuunnitelmassa*. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.

Evans, Tony (2013) Organisational rules in adult social work. *British Journal of Social Work* 43(4), 739–758.

Freeman, Michael (2011) *The Rights and Wrongs of Children*. London: Pinter.

Gilbert, Neil, Parton, Nigel & Skivenes, Marit (toim.) (2011) *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. Oxford: Oxford University Press. https://www.researchgate.net/publication/327329489_The_Child's_Best_Interest_Principle_across_Child_Protection_Jurisdictions_Implications_for_Professional_Practice_and_Policy

Hakalehto, Suvianna (2016) Johdatus lapsen oikeuksiin lastensuojelussa. Teoksessa Suvianna Hakalehto & Virve Toivonen (toim.) *Lapsen oikeudet lastensuojelussa*. Helsinki: Kauppakamari, 22–57.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi. Lausuntoversio 17.4.2026. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Lausuntoversio 170426_HE laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi.pdf](#)

Hansen, Patricia & Ainsworth, Frank (2009) The ‘best interests of the child’ thesis: Some thoughts from Australia. *International Journal of Social Welfare* 18(4), 431–439.

Harrikari, Timo (2008) *Riskillä merkityt: lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Heinonen, Hanna (2016) Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lunden, Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 243–260.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hotari, Kaisa-Elina, Oranen, Mikko & Pösö, Tarja (2013) Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 149–164.

Hsieh, Hsiu-Fang & Shannon, Sarah E. (2005) Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research* 15(9), 1277–1288.

Jaakola, Anne-Mari & Pösö, Tarja (2022) Lapsen tilanteen arvioiminen lastensuojelussa. *Janus* 30(4), 359–375.

Jaakola, Anne-Mari, Pölkki, Pirjo & Vornanen, Riitta (2023) Lapsen tilanteen arvioinnin osatekijät ja lapsikeskeisyys. *Yhteiskuntapolitiikka* 88(5–6), 513–524.

Jaakola, Anne-Mari, Pösö, Tarja & Repo, Jenni (2024) Institutionaalinen raja lapsiperhesosiaalityössä. Teoksessa Johanna Kiili ym. (toim.) *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 159–175.

Jahnukainen, Johannes & Paasivirta, Annukka (2022) Tekoja ja tahtotilaa. Teoksessa Laura Yliruka ym. (toim.) *Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla*. Helsinki: THL.

James, Allison & Prout, Alan (1997) *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. 2. painos. London: Falmer Press.

Järvinen, Petra (2020) *Lapsen etu käytännön lastensuojelussa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kallio, Tiia (2020) *Lapsen edun määrittäminen lastensuojelussa*. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.

Kananoja, Aulikki (2017) Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaaalialalla. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma, 173–192.

Kekoni, Taru; Muurinen, Heidi; Pösö, Tarja & Raitakari, Suvi (toim.) (2019) *Lastensuojelun interventiot*. Tampere: Vastapaino.

Kosher, Hanita & Ben-Arieh, Asher (2020) Social workers' perceptions of children's right to participation. *Child & Family Social Work* 25(2), 294–303.

Kurki-Suonio, Kirsti (1999) Äidin hoivasta yhteishuoltoon. Lapsen edun muuttuvat oikeudelliset tulkinnat. Oikeusvertaileva tutkimus. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

Lamponen, Tuuli, Aarnio, Noora & Veistilä, Minna (2024) Moniammatillinen yhteistyö lapsen arvioinnissa. *Janus* 32(3), 302–318.

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 12.4.2026. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lundy, Laura (2007) Voice is not enough. *British Educational Research Journal* 33(6), 927–942.

Lähteinen, Martti & Hämeen-Anttila, Lotta (2017) Sosiaalihuollon lainsäädäntö. Teoksessa Aulikki Kananoja ym. (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma, 48–93.

Mayring, Philipp (2014) *Qualitative Content Analysis*. Theoretical Foundation, Basic Procedures and Software Solution. Klagenfurt: Beltz.

Munro, Eileen (2011) *The Munro Review of Child Protection*. London: The Stationery Office.

Mänttari-van der Kuip, Maija (2022) Rakenteelliset haasteet lastensuojelussa. *Janus* 30(1), 21–43.

O'Sullivan, Terence (2011) *Decision Making in Social Work*. New York: Palgrave Macmillan.

Pekkarinen, Elna (2011) *Lastensuojelun tieto ja tutkimus*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/336/267/843>

Pösö, Tarja (2012) Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.): Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 75–97.

Pösö, Tarja (2016) Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja (toim.): Huostaanotto: Lastensuojelun Vaativin Tehtävä. Tampere: Vastapaino, 7–30.

Räty, Tapio (2023) *Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen*. Helsinki: Edita.

Sayer, Andrew (2011) *Why Things Matter to People: Social Science, Values and Ethical Life*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sormunen, Milka (2016) Lapsen etu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen lastensuojeluratkaisuissa. Teoksessa Hakalehto, Suvianna & Toivonen Virve (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Kauppakamari, 308-341.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2026) *Sosiaalihuollon palvelu-uudistus – ehdotus*. Helsinki: Valtioneuvosto. [Sosiaalihuollon palvelu-uudistus : Työryhmän ehdotukset 2026](#)

Toivonen, Virve-Maria (2017) *Lapsen oikeudet ja oikeusturva lastensuojeluasiassa*. Helsinki: Alma Talent.

Toros, Karmen & Falch-Eriksen, Asgeir (2021) “I do not want to cause additional pain...” – child protection workers’ perspectives on child participation in child protection practice. *Journal of Family Social Work* 24(1), 43–59.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (uudistettu laitos). Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa](#)

Välimäki, Sanna & Vornanen, Riitta & Vanjusov, Heidi & Hämäläinen, Juha (2021) Asia-
kasturvallisuus lastensuojelussa. Teoksessa Kurki, Taina & Jylhä, Virpi & Kekoni,
Taru (toim.): Asiakasturvallisuus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus,
161–187.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Viitattu
12.4.2026. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>